

MEMORIE

DEL

REALE ISTITUTO VENETO DI SCIENZE, LETTERE ED ARTI

VOLUME XXIX. N.º 4.

IOSIPPI

[HEGESIPPI QVI DICITVR]

HISTORIAE LIBER I.

(c. I - XIV)

EDIDIT

VINCENTIVS VSSANI

VENEZIA, 1922

PRESSO LA SEGRETERIA DEL R. ISTITUTO NEL PALAZZO LOREDAN

OFFICINE GRAFICHE DI CARLO FERRARI

IOSIPPI [HEGESIPPI QVI DICITVR]

HISTORIAE LIBER I. c. I-XIV

Cum hoc ineunte saeculo, exquisitioris doctrinae amore percussus, in studia Christianarum antiquitatum incumberem, anno MDCCCXVI in ephemeridibus quas Studii italiani di filologia classica inscriptas tunc Hieronymus Vitellius, philologorum nostrorum in codicibus investigandis et excutiendis lectionibus maximus, edebat, disputationem emisi cui La questione e la critica del cosi detto Egesippo indicem feci. quam ob rem ab Academia litterarum et artium Vindobonensi, cum Hegesippi qui dicitur historia nondum in Corpore Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum prodisset in lucem, rogatus sum ut editoris fungerer munere. quam rem aggressus, bybliothecas Italiae omnes excussi; libros manuscriptos quos in Gallia et in Germania adseruatos Academia solis radiis depingendos curauerat, contuli; in Britanniam profectus, membranas Anglicas et Caledonias, non magni quidem pretii, ipse inspexi; ut codices Bataui Romam mitterentur, inpetraui: pluribus negotiis distentus hunc laborem numquam intermisi. sed cum extrema manus operi accessisset et ab amplissima illa Academia liber bibliopolae iam traditus esset inprimendus, inmane illud bellum exarsit, quo litterarum humanarum studia conticescere sunt coacta. liber igitur meus cum iam bibliopolarum columnas spectaret, scriniis et ingratis sigillis est redditus.

Quae cum ita essent, nec mihi spes ulla esset fore ut liber hic iniquo fato natus breui uulgaretur, animum induxi aliquod industriae meae specimen in hoc opere positae, in Actis huius nostri Veneti sodalitii foras dare, ut hoc solacio inanis fortasse laboris fruerer et acres doloris morsus lenirem. prima igitur capita libri primi et totius operis delegi, quae, cum quadam recta et proba ratione ex toto corpore seiungi posse uiderentur, seorsim ederem et quasi gustui doctis hominibus mitterem. cum enim summa criseos operis totius ex consensu codicum Ambrosiani C 105 inf. et Cassellani theol. fol. 65 prodeat, qui, omnium antiquissimi, ceterorum ducunt tamquam agmina, utriusque autem libri initio folia quaedam desiderantur, pro his grauissimis et incorruptissimis testibus alius fuit producendus, Taurin. Lat. A. 77, de quo in commentatione mea quam supra laudaui, uberius disputaui.

Pataui a. d. II. Id. Febr. a. MDCCCXXII.

VINCENTIVS VSSANI

CONSPECTVS SIGLORVM

M = codex Ambrosianus C 105 inf., s. VI-VII.
C = codex Cassellanus theol. fol. 65, s. VI-VII.
T = codex Taurinensis Lat. A 77, s. X.
H = codex Leidensis Voss. Lat. fol. 17, s. X.
B = codex Bernensis 180, s. X.
Z = codex Vesontionensis 833, s. X-XI.
A = codex Augiensis LXXXII, s. X.
V = codex Vaticanus Palatinus 170, s. X.
α = *C* + *A*.

COMPENDIA PRAETER SOLITA ADHIBITA

B I = Bellum Iudaicum Iosephi Graecum.
a. c. = ante correcturam.
p. c. = post correcturam.
a. r. = ante rasuram
p. r. = post rasuram.

Quattuor libros regnorum quos scriptura complexa est sacra, etiam ipse stilo persecutus usque ad captiuitatem Iudaeorum murique excidium et Babylonis triumphos historiae in morem composui; Macchabaeorum quoque res gestas propheticus sermo paucis absoluit; reliquorum usque ad incendium templi et manubias Titi Caesaris relator egregius historico stilo Iosippus, utinam tam religioni 5 et ueritati attentus quam rerum indagini et sermonum sobrietati! consortem se enim perfidiae Iudaeorum etiam in ipso sermone exhibuit, quem de eorum supplicio manifestauit, et quorum arma deseruit eorum tamen sacrilegia non dereliquit. deplorauit flebiliter aerumnam, sed ipsius causam aerumnae non intellexit. unde nobis curae fuit non ingenii ope fretis sed fidei intentione in historia Iudae- 10 orum ultra scripturae seriem sacrae paulisper introrsum pergere, ut tamquam in spinis rosam quaerentes inter saeua impiorum facinora, quae digno impietatis pretio soluta sunt, eruamus aliqua uel de reuerentia sacrae legis uel de sanctae constitutionis miraculo, quae malis licet heredibus uel in aduersis obtentui fuerint uel honori in prosperis; simul, quod est indicium domesticae improbitatis, liqueat uniuer- 15 sis quod ipsi sibi propriae cladis auctores fuere, primum quod alia curantes Romanos

INCIPIT LIBER EGESIPPI I *T* INCIPIT LIBER (*sequitur rasura in qua m. 2* HIST. B. EGESIPPI: *a. r. IOSIPI HI*) TRANSLATVS AB ABROSIO EPO *H* IN HOC CORPORE CONTINENTVR EGESIPPI HISTORIAE LIBRI NVMERO QVINQVE *B* INCIPIT TRACTATVS SANCTI AMBROSII EPISCOPI DE HISTORIA IOSIPPI (IOSEPPI *Z*) CAPTIVI TRANSLATVS (TRANSLATA *V*) AB IP SO EX GRECO IN LATINVM *VZ* INCIPIT SANCTI CIPRIANI PRAEFATIO SVPER QVINQVE LIBROS HISTORIAE IOSEPPI DE BELLO IVDAICO A. *inscriptio deest in MC, quorum prior incipit a uocibus* sed cum adhuc (c. XV § 2) *alter a uoce at huius libelli p. 16 l. 6.*

CVM DI AVXILIO quattuor regnorum libros *B* 2 stilo *s. l. VA*, breui *add. B pers.] add. sum* et *Z* persecutus sum *B* 3 Macch.] *de orthographia uocis huius et sequentis Iosipp. in Praefatione disputabitur* 7 etiam *om. A.* 10 freti *THA, Va. c. m 2* historiam *B Z VA* 13 eruamus (*s. uel dicamus*) *Z pr. uel om. B sanc.] add. religionis B Z* constitutionisque *B Z* 14 ostentatui *Z* 15 honor *B Z* posteris *A* 16 aliud *A*

in se conuerterint et ad cognitionem regni sui inuitauerint, quibus ignorari satius
fuit, rogauerint amicitiam fidem non seruaturi, pacem uiolauerint uirtute impares,
postremo bellum intulerint quibus spes omnis in moenibus non in uiribus erat,
cum sit omnium miserabile claudi obsidione, quae etiam si bene procedit, augere
5 saepius quam minuere pericula solet. ac ne quis uacuum fidei et superfluum
putet nos suscepisse negotium, ideo per principes ductum Hebraeorum genus omne
consideremus, ut liquido clareat, utrum *a femoribus* Iudae nusquam generationis
eius successio claudicauerit, an uero offenderit in principum serie, sed manserit
in eo cui *reposita* manebant omnia *et ipse* erat *spes gentium*. hinc igitur su-
10 mam exordium.

I § 1. Bello Parthico, quod inter Macchabaeos duces gentemque Medorum diu-
turnum ac frequens uariaque uictoria fuit, incentium dedit sacrilegii dolor,
quia rex Antiochus cui nomen illustris, Antiochi regis filius, ubi Aegyptum
quoque suo imperio adiunxit, in superbiam elatus, quod ei incerta bellorum
15 prosperauissent, ritus Hebraeorum neglegi mysteriaque eorum profanari iusserat,
idque postulantibus plerisque Iudaeis statuere ausus. § 2. quod factum Mathathias
sacerdos perpeti nequiuit, nec solum ipse temperauit a sacrilegio regalique edicto
non obtemperauit, uerum etiam immolantem simulacris hostias de popularibus
suis nactus gladio transuerberauit. et congregata manu adque Asidaeis in
20 societatem adscitis ipse cum filiis suis temerantes usum patrium et iustitias
legis alios necauit, plerosque expulit bellicae sabbato adoriendi auctor fuit, ne
simili arte ipsi quoque deciperentur, sicut iam plerique eorum, dum sabbato
bellum suscipere detrectant, inruentibus in se hostibus inulti occubuerunt. poten-
tiam prosperi actus dederunt, et perseuerauit in uiro usque ad exitum uitae studium
25 defensionis et pietatis uigor. sed cum sibi supremum diem adesse intellexeret,
uocatis ciuibus adque adsistentibus liberis hortatus est, ut tuerentur patriam
templique religionem, ducemque his Iudam Macchabaeum curae ac sollicitudinis
suae successorem reliquit. § 3. qui bello strenuus, consilio bonus ac prae ceteris fide
promptus quam frequenter innumeras hostium copias parua manu fuderit, persequi
30 non est negotii praesentis. quod tamen breui colligere datur, saepe prosperis usus
successibus excitauit in se magnam hostium multitudinem, qua circumfusus undi-
que, dum cedere pudori existimat, refugientibus sociis in proelium ruit. caesisque

7 sqq cf. * Gen. 49, 10.

I § 1 cf. B I. I 31-35 (I Mach. 1, 11-12. 20-21. 43. 46) § 2 cf. B I. I 36-37 (I Mach.
2, 15-24. 42-44. 31-41. 49 sqq.) § 3 cf. B I. I 47 (I Mach. 9, 4 sqq.)

11 cf. Sall. Iug. 5, 1 25 cf. Sall. Iug. 9, 4. 28 cf. Sall. Iug. 7, 5 29 cf. Sall. Cat.
7, 7 32 cf. Sall. Iug. 101, 8

2 rogauerunt *T H B Z, V a. c. m 2* uiolauerunt *B Z* uiolarint *V a. c. m 2* 3 maxime ante
omnium *T* cludi *A a. c., V* includi *V p. c. m 2* 5 fide *B* 9 *gent.] add. HVC VSQ. PRAEFATIO DEHINC*
(DEINDE *Z*) HISTORIAE ORDO *Z A* sumamus *Z, V p. c. m 2* 10 exord.] *add. Explicit Prologus Textus*
libri sequentis *B* 11 mach. *hic etiam H* 12 incent.] *add. principium B Z V A* 13 anthioch. *hic*
et fere semper B Z 15 ministeriaque *B Z* 16 matthathias *H, (alt. h s. l.) A* 17 sacer. *suppl.*
mg. m 2 V 18 obtemp.] *add. mathathias sacerdos instituit sabbato pugnari a iudeis A* immolantes
T Z 19 nactus *B p. c., T V p. c. m 2* adsideis *H iudeis A* adsc. in soc. *A* 20 patrum *T*
21 adoriendo *T H* 23 bella *A* detractent *Z* sese *H B Z* 29 prosequi *V A* 30 presentis ne-
gotii *B Z V A* 32 pudoris *B Z V A*

quos aduersum ierat a latere circumuentus sed tamen ultus propriam mortem occiditur. § 4. huic successit Ionatha non minus uirtutis similitudine par quam naturae germanitate. qui post multa in bellicis rebus opera, in rebus sacris officia, quae circa templi purificationem spectata ac probata sunt, praetenta per dolum amicitiae fide intra urbem hostium clausus nec longo post interuallo necatus est. 5 Iohannes etiam senior natus frater et Eleazar iunior ceteris pro religione mortem non recusarunt. § 5. post hos rei summam Simon recepit, ad quam non rudis sed iam probatus fraternae societatis triumphis adpropinquauit, utinam et ipse tam perspicax ad fraudes cauendas quam manu ualidus bellandique artibus satis spectatus! etenim cum uirtutis ope Romanorum ducibus regibusque gentium ami- 10 citiam foederauisset, Ptolomaei dolo generi sui rogatus ad conuiuium inter mensas et pocula cum duobus filiis qui aderant circumuentus adque exutus armis impiae neci traditur. § 6. sane praeuenit insidias Iohannes ortus ex Simone cui nomen Hyrcanus et properauit ad uicinae urbis moenia, ubi a populo propter egregia patris merita, odio quoque hostilis sceleris expectabatur. uix denique ingressus 15 urbem est, et iam Ptolomaeus aderat. sed cum per aliam portam ingredi uellet, repulsus multitudini cedendum existimauit. adsumsit ilico Ionathes paterni sacerdotii munus et a cultu rerum diuinarum profectus statim pietatis officia curamque seruandae necessitudinis exsequebatur, matrem cupiens fratresque periculo auferre. § 7. congressuque superior factus iustae passionis adfectu superabatur, quo- 20 minus castro potiretur, in quo clausi adtinebantur. nam Ptolomaeus ubi se urgueri uidebat, matrem eius adque germanos in muris locabat praecipitandos ilico, nisi Ionathes bello quod inferebat desisteret. uincebatur iuuenis pietatis metu, qui uincebat fortitudinis adsumptione, et iracundiam excitatam in hostem reuocabat suorum misericordia. mater tamen parata ad tormenta tendebat ma- 25 nus obsecrans non salutis auxilium sed ultionis solatium. uerebatur enim ne filius plus matri metueret quam paternae uindictae impenderet. sibi mortem illam loco immortalitatis futuram, qua maritus uindicaretur et gener impius pro scelere immani poenam exsolueret. sed iuuenis plus intra ipsum se quam in hostem proeliabatur; nam quotiens patrem cogitabat, accendebatur, rursus cum matrem 30 uerberari adque ad necem aptari uideret, molliebatur. reuocabat impetum, referebat gradum, quia retrahebat passio. inter obsidionis moras feriatum ex lege superuenit annus qui erat septimus. cessit pietas religioni, soluta obsidio. sed eo magis Ptolomaei excitata immanitas, ut quorum obiectu pestem euaserat eos iugulari iuberet. qui continuo se ultioni exemit ad Zenonem, cui nomen Cotylae, 35

§ 4 cf. BI. I 48. 42-44. 47 § 5 cf. BI. I 54 (I Mach. 13-15) § 6 cf. BI. I 54-56
§ 7 cf. BI. I 57-60.

1 propria morte Z A 2 ionathas B Z, A p. c. 3 sacr.] add. et Z 6 Iohan.] de orthographia uocabuli in Praefatione disputabitur eleazer A natus H et om. H 10 spectatis T a. c. m 2 probatus Z 11 ptholomei Z A phtolomei V uocatus H 12 an impie? 15 odia V a. c. m 2 hostili V p. c. m 2 hostili (is s. l.) quoque hodio (exp. h) A 16 etiam ex et iam T m 2 uelit H 17 ionathas B Z, A p. c. m 3 20 congressusque T A, V a. c. m 2 21 obtinebantur A p. c. m 3 23 ilico om. H ionathas B p. c. m 2 25 manum T 27 impediret T a. c. m 2 29 se ipsum B, V p. c. m 2, ipsum om. A 30 quotie(n)scumque A, V p. c. m 2 rursum V 33 resoluta Z obs.] add. est B Z, A m 2 eo s. l. A 34 poenam (s. uel pestem m 2) B 35 eximit H genonem Z, V a. c. m 2 cotilae H A

Filadelfiae regem confugiens, ut eius ope sese tueretur. § 8. nec Antiochus quieuit
 qui Simoni patri Ionathae ludibrio suos fuisse exercitus indignabatur, cupiens-
 que adsurgentes adhuc Ionathae primitias extinguere, cum magna ueniens manu,
 Hierosolyma Hyrcanumque obsedit. reppulit Hyrcanus auro, quem ferro nequi-
 5 bat, reseratoque, ut Iosippus auctor est, David sepulchro tria milia auri talenta
 eruit, ex quibus trecenta adnumeravit Antiocho, ut obsidionem relinqueret,
 pretio emtus abiret. adque ut facti inuidiam leuaret, fertur ea pecunia Hyrcanus
 instituisse primus xenodochia, quibus aduentum susciperet pauperum peregri-
 norum. § 9. aucupatus etiam Antiochi necessitatem, qua Medis bellum inferebat
 10 ultus dispendium plurimasque urbes Syriae sibi adiunxit. Samariam quoque, ubi
 postea Sebastia condita est, circumdedit munitionibus, cuius expugnationem
 Aristobolo et Antigono filiis suis mandauit, quorum lenta obsidio usque ad diram
 famem et tetra alimenta humanorum cadauerum clausos coegit. qua impulsus ne-
 cessitate opem ab Antiocho, cui nomen Aspondius, petendam arbitrati ferentem
 15 adiumenta aerumnae societate implicauere. uictus enim a fratribus proelio fuga
 sese eripuit neci. Samaritani autem repentina obsidione captaque et euersa urbe
 seruitio dati. quo rerum secundarum processu excitati Aristobolus adque Anti-
 gonus impetum non refrigebant, sed adiungere sibi finitimos bello coactos [haut-
 quaquam dissimulandum arbitrabantur]: donec inuidia oborta bellum immane
 20 exarsit conspirantibus locorum incolis et coacta ualida manu. quae tamen uicta
 profundam in reliquum tranquillitatem Iohanni exhibuit et sibi otium. § 10. Hyr-
 canus trigesimo et primo anno longae quietis gratia functus diem clausit quinque
 liberis superstitibus, quod a plerisque beatitudini datur. moderator egregius et
 pulchre sobrius, qui nihil umquam uel fortuitis euentibus dereliquerit, in quo actus
 25 eius offuscaretur, uxori summae rei commisit negotia, ipsam consultius ratus
 rebus publicis moderaturam, filios praescientia quadam animi tenens non diutur-
 nos fore.

II. Nec fefellit opinio, siquidem Aristobolus, cui inter fratres aetas prouectior,
 mens praeruptior, principatum sacerdotii ad regni potentiam uertit et diadema
 30 primus imponere sibi usurpauit post quadringentos septuaginta quinque annos

§ 8 cf. Bl. I 61 § 9 cf. Bl. I 62-67 § 10 cf. Bl. I 68-69. 71 II. cf. Bl. I 70-71

5 seqq. cf. Isid. Etym. XV 3, 13 13-14 cf. Verg. Aen. III 66.

1 filadelfae Z a. c. phyladelfiae A 2-8 ludibrio-ionathae *suppl. mg. V m 2* suis ex suis T m 2
 ludibriosos A exsurgentes B adhuc surgentes A 4 hierusolima H hiero(uel u)soly (uel i)mam *cet. ;
 de orthographia uocabuli in Praefatione disputabitur* -que om. B A hircanumque T Z, A p. c. hircan-
 nus Z A 8 xenodocia A paup. susc. peregr. A occupatus (auc. mg. m 3) A 10 ultus] *add.*
 iohannes Z disp.] est *add. B Z A, V m 2* 11 sebastea A 12 aristh. A p. c. antigono s. l. T m 2
 14 ab om. H anthiocho B A 15 adiumentum A p. c. m. 2 societatem T H societati B, A p. c. m 2,
 V a. c. m 2 implicauerunt A, V p. c. m 2 neci] morti exemit *add. A, (s. l.) V m 2* nece B 16 uersa A
 17 excitati T p. c. m 2, B, V a. c. m 2 exercitati Z refrigerabant B Z reprimebant A(mg. refrigerab-
 ant m 3), V p. c. m 2 18-19 haut-arbitrab.] *seclusi ego* aborta Z 20 collecta T p. c. m 2. H
 21 exhibuit iohanni B a. c. 22 et om. T defunctus Z. 24 deliquerit Z nec coactus (na s. **; in
 quo actus mg.) B 25 obfuscarentur A (ob s. l. m 3), V p. c. m 2 uxori] *add. suae Z* consultus T
 a. c. m 2 26 rebus (*del.*) publ. rebus A 28 Aristobolus *ut infra A* 29 praeruptior B p. c.
 potestatem A diademam A a. c. m 2, V 39 in primis Z sibi inponere Z septuaginta quinque
in ras. B

triumque curricula mensuum, ex quo de Babylone remeans Israhel seruitio exutus in suam terram sese recepit. superbe itaque nec partem ponere ceteris contentus fratribus solum Antigonum honoris specie, quia uidebatur diligere, mulcebat; matrem, quia potestatis exsortem et iudicio uiri fraudatam se expostulauerat, alligauit uinculis et usque eo processit immanitatis parricidali spiritus ferox, ut et ipsam et fratres suos simili modo uinctos arta custodia detineret, quo prope usque ad mortem supremam fame compellerentur, ni maturius Aristobolus scelesti parricidii merita soluisset. ac primum in ipsum Antigonum ferus animus exasperatur et de amore in odia conuertitur, ut eum ante omnes necaret, quem solum sibi consortem imperii pollicebatur. adeo apud improbos adfectus uilis, ut cito prauis suggestionibus extorqueatur.

III. Dignum igitur ut crudelitatis eius seriem non praetereamus, quo iudicium Iohannis etiam post mortem probetur, qui summam publicae rei committendam seniori filio haut quaquam existimauerit, quem tanto declinaturum furore a pietatis lege et norma iustitiae praeuidebat, haut scio morumne eius contuitu an insita gratia sacerdotum principibus, ut his aliqua quae futura erant etiam minus dignis infunderentur. facinus miserabile, fuisse qui fratribus inuiderent amorem naturae! inde mali prima oborta est labes, inuidiam commenta secuta huiusmodi sunt.

IV. Composuerant primo alia, quibus fidem Aristobolus non detulit, et obtrectationem molliuit caritatis gratia inuidiae tribuens delationis amaritudinem. ideo falsa ueris admiscuere, ut ex his quae ad speciem ueri adsumserant renitentem circumuenirent.

V. Scenopegia Iudaeorum in terris ex lege celebrabantur, dies uidelicet festus et plenus reuerentiae, quo sacrificium sollemne deferebatur. eo die clarus militiae gestis Antigonus domum reuertit et accidit ut fratrem adueniens inaequalem offenderet. ilico ad templum — quid enim praeferret religioni? — ut erat succinctus ornatu bellico et circumfusus comitatu pari tendit, multus ibi pro fratris salute domini precator, et inde ad fratrem sedulus properat. hinc calumnia componitur acerbo felle et acerbior paratur exitu.

VI. § 1 Continuo enim regem adeunt improbissimi homines et inuidiam excitant, quod pompam armatorum celebratiorem quam priuatis mos est direxerit ostentui uulgo futuram, ne quis conatibus eius obuiare auderet; tanto adparatu non aliud nisi necem regis et usurpandi imperii potentiam affectatam. haut diffi-

IV. cf. BI. I 72 V. cf. BI. I 73. VI. § 1 cf. BI. I 74.

18 cf. Verg. Aen. II 97.

1 mensum B mensium Z ex quo (s. uel postquam) Z babillone (exp. alt. l) H A israhel H V
3 qua Z 5 alt. et s. l. Z 6 suprema B 8 exsolueret (mg. uel soluisset) B 9 sibi solum H
15 quod T 14 furore exp. fore ss. B 16 ut] add. in Z, ab (s. l.) A 17 mirabile H miser. (mg.
uel mirabile) B inuideret A, V p. r. 18 inuidiae (s. l. am m 2) B consecuta B 20 conposue-
runt A obtrectatione A a. c. m 2 21 emolliuit H Z V A amar. (del.) delat. amar. A delat. (mg.
accusationis m 2) B 24 scenophegia T B Z A celebrantur T H Z caelebrabatur A 25 reue-
rentia A 26 gestis s. l. m 3 A antigonis T a. c. m 2 reuertitur A 27 offenderit H 28 multo
sibi H, T B p. c m 2 multum ibi Z, V a. c. m 2 multum sibi A 29 dominum Z precatur H Z
31 etenim A 32 dixerit (v s. i pr.) Z direxerint ex dixerunt A dixerint V p. c. m 2 33 parata
T a. c. m 2 adparato A a. c. 34 affectatum A

cile aeger animus inualido fessus corpore impulsus est, ut credibile duceret quod pro uero adserebatur, maxime cum dies sacratus religioni mendacii suspicionem excluderet, pompa excitaret inuidiam, infirmitas metum adderet armatorumque cohors fidem patrandi sceleris implemet. § 2. itaque priusquam sibi probaretur
 5 temptamentum aliquod flagitii parricidalis, stipatores suos cum armis iubet in hypogeo obscuro locari, qui aduenientem Antigonum deloricarent, nec expectarent imperium regis sed ipsi extinguerent, sane mandato per nuntios praemisso ut inermis ueniret. eius indicii qualitatem nupta Aristobolo in aduersum mutauit, ut per illos coniuratos sibi insinuari faceret Antigono, fratrem eius delectatum esse
 10 armorum decore, quibus proxime accinctus adfuerat, sed per aegritudinem intentius non considerasse, nunc petere ut omnem illum ornatum bellicum quem sibi composuit ad fratrem deferat; gratum hoc regi futurum si armatus adesset. § 3. Antigonus dolum non praeuidit, dicto paruit eo studiosius quo placere regi pariter et fratri desiderabat. decumbebat Aristobolus in castro, cui nomen primo
 15 Baris, postea Antonia fuit, ab Antonio uidelicet triumuiro donata appellatione cum urbis dignitate. eo postquam Antigonus appropinquauit adque accessit ad illum obscurum transitum, conspicientes armatum uenisse regii stipatores adorsi repente iuuenem praecepto satisfaciunt adque imprudentem opprimunt. § 4. is locus Stratonis turris appellabatur, quo deceptum uocabulo Iudam qui erat Essaeus
 20 genere opinio est frequens, quem siue probitate uitae siue mystica obseruatione saepe quae futura erant adnuntiasse historia uetus prodidit.

VII. § 1. Is ut accepimus cum uidisset Antigonum praetereuntem ut fratrem reuideret, dicit ad eos qui numero discipulorum eius adnectebantur: papae, nunc mihi bonum est mori, quando mihi mortua ueritas est. uiuit Antigonus quem
 25 necesse est hodie interfici, locus autem eius neci decretus Stratonis turris qui sexcentis hinc stadiis abest, hora iam diei quarta est. tempore itaque excluditur praedestinatae mortis fides. haec ubi dixit, intentius secum ipse conferre coepit quomodo fefellisset opinio. nec multo post indicium defertur interfectum esse Antigonum in hypogeo ad Stratonis turrem, qui locus simili uocabulo aequae ut
 30 ille qui erat in maritimis Caesariae nuncupari solebat. § 2. quo facinore patrato Aristobolus secum ipse reputans quid sceleris admiserit in morbum incidit. erat in oculis parricidium, perturbatio in animo, nec ullum interuallum dissimulationi dabat. defigebatur imis uisceribus dolor, inuidia in miserationem uersa est quod innocentem peremisset contra ius germanitatis; tanti sceleris immanitas mentem

VI. § 2 cf. BI. I 75-76 § 3 cf. BI. I 77 § 4 cf. BI. I 77-78 (= historia uetus).
 VII. § 1 cf. BI. I 78-80 § 2 cf. BI. I 81

8 cf. Sall. Iug. 104, 2

2 sacra V a. c. m 2 mendaciis H excluderet Z 4 parandi A, V p. r. 5 temptamento T
 aliquid Z 6 hyp. (s. subterraneo) Z diloricarent H, T a. c. m 2 deluric. T p. c. m 2 diloric. B,
 (ri s. l.) A 7 extinguerent in ras. A m 2 sine H 8 inermus T 10 decorem A V 11 pa-
 tere V a. c. m 2 13 anthigonus A studiosus V a. c. m 2 quod H Z 14 primabaris T a. c. m 2
 16 ant (h add. A) igonis T A a. c. m 2 17 regis A, V p. c. m 2 18 his H hic A, (in ras.) V m 2
 19 iudan V Z et*(s. t) eus T et secus H cesseus A 20 genus B V A, (s. genere) Z uitae] add.
 suae H 21 adnuntiare A prodit A 22 his H, A a. r. anthigonem (v s. e) A 23 qui] add. in
 exp. Z. paphe A 24 ueritas mortua A 25 neci eius H B 27 praedist. T H V A intentus T.
 28 eum ante fefell. add. T m 2, H B Z V A fertur B a. c. 30 Caes.] de orthographia uocis in
 Praefatione disputabitur quo] eo A, V p. c. m 2 aristhob. perpetrato (s. patrato) A 31 morb.] add.
 ipse B ipse in morb. Z 32 proturbatio A 33 imis] in A in imis H B est] et H Z V A

exulcerabat, non somnus oculis, non animo requies dabatur. serpebat caeco uulnus dolore, coquebant aegra praecordia curae ac sollicitudines sauciabant inuálidos artus et crebro gemitu pulsabant alta nimis suspiria.

VIII. Itaque immoderata maestitudine eo prorupit morbi uis, ut conuulsis uisceribus sanguinem uomitu oris reiecerit. quem puer aulicus regiis usibus exhibens 5 ministerium foras extulit adque imprudens facti, quod casu potius quam industria gerebatur, ad eum locum peruenit, in quo Antigonus fuerat extinctus. illic supra rorantes adhuc fraterni sanguinis maculas percussoris sanguinem effudit. clamor subito factus et gemitus intuentium eo, quod profunda quadam dispositione domini libatus peremto scelestissimi parricidae sanguis uideretur. sono excitus cau- 10 sam quaesiuit; cum sileretur, elicuit studio quaerendi et motu indignationis. cuius accepto indicio suffusus oculos lacrimis et quantum erat in eo uirtutis ingemescens ait: rependitur meritis meis congrua uicissitudo. neque enim dei oculum tam impii machinator sceleris praeterire poteram. matura flagitio ultio subest et digno iam conuenior parricidii mei pretio. uale, corpus. quousque ani- 15 mam fratri matrique condemnatam detines? quid per partes eis libo meum sanguinem? in me omnes, si qua est pietas, contorqueant manus spicula, me omnes filii germanique ultore pietatis gladio transfigant. mactetur hostia parricidalis adque imoletur uiolatae necessitudini, totum simul caro noxia sanguinem euomat. non uiscerum meorum cruciatibus et lenta tabe daemonium exsaturetur. 20 quod me in tam nefarios ausus saeui facinoris impegit. his dictis finem imperio uitaeque dedit uix anno functus potestate regia, propter quam parricidium non refugerat.

IX. § 1. Soluit ilico mulier adque exuit uinculis fratres defuncti, regem constituit Alexandrum, cui et processa aetas et moderatio suffragari aestimabatur. 25 qui ut regnum adeptus est, fratrem quem aduerterat regni cupidiores statim interemit. reliquum qui supererat ex fratribus, uitae ac saluti potius quam regno intentum, reseruauit uacuum negotiorum. § 2. continuoque, ut se habet inquietudo morum, bello pacem mutauit congressuque habito aduersus Laturum Ptolomaeum plurimos quidem hostium interfecit, sed ad Laturum uictoria deflexit. 30 cui tamen fructum uictoriae ademit Cleopatra mater coacto in Aegyptum con-

VIII cf. BI. I 81-84. IX. § 1 cf. BI. I 85 § 2 cf. BI. I 86-87

2 cf. Verg. Aen. VII 345 29 cf. Sall. Cat. 58, 5 Tac. Ann. III 44.

1 in animo *H* quies animo *B*, *V a. c. m 2* requies animo *Z*, *V p. c. m 2* 2 quoquebant *H* praec. ac durae *H B* 4 ita *A a. c.* prorupit *B* 5 reiceret *B* reieceret *V a. c. m. 2* puer *om. Z* regis *Z* minist. *om. A* ministerio *V* 8 rorantes (antes *in ras*). *B* rorantis *V A* 9 dispos. (*s. uel dispensatione*) *B* dom.] dei *Z* 10 perempti *T* 11 elic. (*s. expressit*) *B* 12 suffusos *T H, B a. c.* fusas *A* 13 ingemiscens *V Z* ait] haud inquit *B* rependetur *Z* meritis *s. l. T* 13 flagitii *B* 16 retines *B* 17 omnis *A* contorqueat *B* spiculum (*ex-o*) *B* 19 uomat *H Z V A* 21 imperii *T H B* 22 ac uitae *B V A* edidit *H B Z A*, (*alt. di s. l. m 2*) *V* 23 effugerat *B* 24 fratris *H Z* fratrem (*s. fratres m 3*) *A*, *V p. c. m 2* 25 processa (*s. al. ra m 3*) *A* processu *T* procera *B* aestimabatur *B p. c.* 28 in quiete domorum *T H* 29 latirum *T a. c. m 2* lathyr. *B Z V* lat (*h add. m 3*) urum *A* pthol. *A p. c. m 3* tholom. *V* 30 primus *H* interfic. *A a. c. m 2* latuum (*— irum p. c. m 2*) *T* lat (*h add. m 3*) urum *A* defluxit *B* 31 uict. fruct. *A* coacta *T* aegypto *T a. c. m 2*

cedere, ut matrem sibi imminentem euaderet. eius absentiam Alexander aucu-
 patus, dum regni eius partes inuadere cupit, etiam Theodorum in se conuertit,
 quoniam potissima quaeque de eius possessionibus sibi adsociauerat. improuiso
 itaque impetu Theodorus regias opes occupauit, decem milia quoque Iudaeorum
 5 proelio fudit, sed super plagam factus Alexander plura adhuc de hostium par-
 tibus suo imperio adiunxit captarumque urbium populos seruitio subegit. § 3.
 hos bellandi successus domestica seditio interpolauit, et orta conuiuuiis usque ad
 bellum contentio processit familiari peste huiusmodi Iudaeorum uiris, ut de epu-
 lari ludo sese in arma excitent. ac nisi peregrina auxilia regi praesto fuissent,
 10 seditio praeualuerat, sed aduentitia manu aegre licet compressa est tamen octo
 milibus ferme Iudaeorum interemtis. inde in Arabiam iter direxit, ac nonnullae
 eius urbes subactae, tributa quoque Moabitis et Galaditis iure uictoriae adscripta.
 unde regressus in Amathun, Theodoro tantis eius successibus stupefacto, uacuum
 defensoribus castellum inueniens sine mora expugnauit. § 4. non usquequaque
 15 tamen otiosus Obodeas rex Arabum fuit, nec inulta diu regni sui passus dis-
 pendia. nam insidiis oportune locatis omnem eius exercitum deleuit conclusum uallis
 profundo et multo camelorum agmine adtritum. euasit tamen Alexander. effugiens
 de proelio Hierosolymitanae urbis receptacula petit, inuisus suis, quoniam recru-
 duerant in odia aerumnae eius occasione, qui ante metu potentiae premebantur.
 20 nec silentio tegebatur animorum discordia aut uerbis tantummodo exercebatur :
 proelio non uno sed plurimis decertatum, quibus extincta fere quinquaginta Iu-
 daeorum milia quos Alexander interemit, suis quam hostibus perniciosior et
 maiore uictor detrimento, quoniam regni sui uires uincendo adtriuera. unde ne
 ipse quidem iam suis uictoriis delectabatur auersusque a proelio arte tractabat
 25 sibi subditos, ut iam non armis premeret, sed uerbis urgueret ac solis sermoni-
 bus offensionum genera dissolueret. nihil tamen proficiebat ad colligendam sibi
 gratiam, quoniam fictis facinora praeponderabant adque ipsa repentina conuersio
 ad paenitentiam morumque inaequalitas saeua passis suspecta habebatur.

X. § 1. Denique cum simulata eius placiditate se circumueniri arbitrarentur, De-
 30 metrium regem sibi auxilio futurum aduersus Alexandrum in bellum excitauerunt.
 pugna in manibus nec comperendinata, quamuis uni aduersum duos exercitus
 numero inferiore certandum foret. mille enim comitatus equitibus et sex milia
 peditum, quos mercede sibi adsociauerat, decem milia quoque Iudaeorum sibi
 conspirantium in bellum arcessens iuxta urbem Sicimam occurrit hostibus, qui-
 35 bus tria milia equitum erant et peditum quadraginta milia. temptatoque utrim-

IX. § 3 cf. BI. I 88-90 § 4 cf. BI. I 90-91 X. § 1 cf. BI. I 92-94

1 mortem *A*, *V* *p. c. m* 2 occupatus *T* 2 teodorum *T* 4 decim *H* 5 fudit proelio *Z*
 fractus *B* 7 seditione *T* 8 processit contentio *Z* *V* processit confamilare (i s. - e) *A* 9 praes.]
 praetio *A* *a. c. m* 3 11 ferme *s. l.* *A* hebr. (*mg.* iudaeorum *m* 2) *T*, *B* *V* iudaeor. et hebraeor.
A, *V* *p. c. m* 2 12 galatidis (*s. ditis m* 3) *A* 13 amathon *T* *p. c. m* 2, *H* 15 sobodens *T*
 obaedeas *B* obodeus *A* diu inulta *A* 17 et fugiens *H* *B* *Z* *V* 18 petiit *B* recruderant *T* re-
 crudaerant *H* recruderunt *Z* 19 in *om.* *H* quae *H* 20 haud *A* *a. c. m* 2 21 pluribus *H*
 milia iudeorum *T* 23 uictori *B* *p. c.* *neue H* nec *B* 25 urgeret *B* *Z* 27 factis *T* uinctis (*s.*
 uel finctis *m.* 2) *B* 28 inaequilas (*li s. l.*) *A* quae inaequalitas morum *H* habebantur *A* 31 con-
 pendium est *A* *p. c. m* 2 **** uni (alexandro *m* 2) *B* uersum *H* 32 etenim *T* milibus *B* *Z*, *V* *a.*
c. m 2 siue consp. *A* *a. c. m* 3 34 arcessiens *B* *Z* *V* accersiens (*i s. l.*) *A*, *V* *p. c. m* 2 sichymam
B 35 temptatoq. (*q. s. l.*) *A* utrimq. (*s. uel utriusque m* 2) *B* utrumque *T* utrumque *H* utriusque
 (*us s. l. m.* 3) *A*

que agmine ubi neque Demetrius pecunia conductos desciscere a fide uidit, neque Alexander de Iudaeis aliquos, quibus se Demetrius adiunxerat, deposuisse erga se odia cognouit, armis decernendum aestimauerunt § 2. superior bello Demetrius factus plurimo tamen suorum sanguine. namque ab his qui e diverso mercede conducti uenerant egregie bellatum, ita ut usque ad mortem uirtute ac fide 5 certauerint. destitutum itaque sese Alexander uidens caesis suorum cateruis in montes concessit. sed praeter utriusque spem ad alterum eorum species uictoriae peruenit, fructus alteri partus, quia et Demetrius nudatus est discessu Hebraeorum, qui eundem ad societatem rogauerant, et Alexandro ex ipsis sex milia sese adiunxerant more quodam humani ingenii adstipulantibus ad miseri- 10 cordiam rebus aduersis. cessit itaque Demetrius ei quem bello uicerat, uidens illum affluentibus paulatim Hebraeis iam pugnae idoneum seseque cum paucis relictum. § 3. cuius uictoria libertate aduetis dominationis metum mouebat. redit Alexandro saeuitia cum securitate regnumque in suos et usus belli reformatur. quaerenti ab his quidnam faciens animos sibi plebis conciliaret responsum 15 est, si moreretur; uix enim forte cum mortuo tam grauia perpessi in gratiam reuerterentur, ut odia aduersus defunctum deponerent. quibus excitatus rebel- landique aduetudine multis necatis reliquos coegit in urbem cui nomen Beme- selel. cuius expugnatio acerbiorum solito pestem inuexit tam saeui crudelitatis processu, ut ex eo numero octingentos in media ciuitate crucifigeret, quorum in 20 conspectu coniuges eorum filiosque iugulare iussit.

XI. § 1. Haec spectabat accubans in medio concubinarum, laetus inter uina et pocula sed magis sanguine quam uino inebriatus. hoc solo facto amplius populum quam bello terruit, ita ut proxima nocte Iudaeorum octo milia ultra Iudaeam discederent, quibus fugae finis mors Alexandri foret, tantique horror mali quietem 25 regno attulit. § 2. sed ubi a domesticis feriatum proeliis, exorta est ei causa inquietudinis Antiochi aduersum Arabas expeditio, quam sibi terribilem et periculo futuram arbitrabatur. hic est Antiochus qui etiam Dionisius appellatus, Demetrii frater, a Seleuco ultimus. cui transitum negare cupiens Alexander inter urbem Antipatridem et Iopes litora foueis ingentibus ductis muroque altissimo, 30 turribus quoque e ligno impositis, lusit operam magno suorum labore, nullo hostis impedimento, siquidem negotio facili repletae foueae turresque exustae. ipse quoque Alexander fuga sibi consuluit eo tutior, quia nequaquam tanti aestimatus, ut eum uictor principe loco persequi deberet. nam secundis partibus

X. § 2 cf. BI. I 94-95 § 3 cf. BI. I 96-97. 92 XI. § 1. cf. BI. I 97-98 § 2 cf. BI. I 99-102

10 cf. Sall. Iug. 93,3.

1 desistere Z ad fidem T uidet V a. c. m 2 3 decertandum A, V p. c. m 2 5 conuenerant (s. ducti) A 6 se V p. c. m 2 7 montem Z 8 est om. H 9 rogauerunt V A et ipsi T A 11 demetrius s. l. B 11-12 seseque-libertati mg. suppl. m 3 A cuius] alexandri add. Z libertate] add. iam Z addebat Z 15 quid non A a. c. m 3 reconciliaret A, V p. c. m 2 17 reuertentur V a. c. m 2 ut] fort. et aduersum A exercitatus (mg. excit.) B 18 bemerela T bethsehel A a. c. m 3 be*eselel V 19 cui A a. c. m 3, V eor. fil. eorum (del. alt. eorum) A iugulari H B Z V 22 expectabat B le*tus B uina] escas B 24 deterruit B discederent H, V a. r. discerent A a. c. 25 quib. mali suppl. mg. m 3 A foret B (s. fuit), A m 3 26 feriatum (s. feriatum est) Z feriatum A, V p. c. m 2 27 anthiochi A 28 futuram] add. alexander B m 2 anthiochus Z A et (add. iam s. l.) A appellatur B V appellabatur A, V p. c. m 2 29 a] et T, (a add. m 3) A seleucho A 30 antrip. Z anthip. A ioppes H B Z V ioppis B p. c. hiopes (i s. e m. 3) A; de orthographia uocis in Praefatione disputabitur 31 elisit (pr. i ex u) B opera H cum opera magna Z laborem Z 33 aestimabatur A, V p. c. m. 2 34 principis B Z, A p. c. m. 3

reseruatum ut itineris obstructi iniuriam acceptam ulcisceretur, rectum autem in Arabas iter direxit. quorum rex in loca proelio oportuna sese contulerat, deinde subito conuerso equitatu maxima ui ac multitudine effuse ac sine ordine ruentes hostium turmas inuasere. certatum acriter quoad Antiochus restitit; reni-
 5 tebatur enim, quamuis exercitus eius quasi more pecorum obtruncaretur. ubi uero et ipse cecidit — nam prae ceteris sese offerre solebat periculis — auersi omnes, quorum maxima pars incerto fugae dispersa extinguitur, reliquis in uicum cui Ana nomen coactis adque alimentorum inopia consumptis, uix paucissimi ex his tantae cladi superfuere.

10 XII. § 1. Hoc successu Areta etiam a Damascenis ad regnandum expetitur, ut Coelesyriae imperitaret, quo Ptolomaeum excluderent quem maxime infestis odiis persequiebantur, nec Iudaeam immunem reliquit incursione, de qua, uictor licet superato Alexandro, secundum utriusque tamen partis conuentum discessit ac reuertit in sua. Alexander autem Pellam euertit et Gerasam petiit iterum de
 15 Theodori possessionibus aliquas sibi adiungere parans eamque sibi bello uindica- uit. inde in Syriam progressus Gaulanen et Seleuciam et Gamelam euertit, ultus superioris belli contumeliam, ipsasque Antiochi munitiones diruit. quibus ex locis iter in Iudaeam conuertit ac praeter spem cum gaudio totius gentis suscipitur pro mirabili successu rerum gestarum. ubi parta bellandi quies exordium tribuit
 20 aegritudinis, adque aliquantulum quartanis febrium uicibus affectus, leuato paulisper incommodo, dum negotia repetit militaria nec modum seruat, animo ualidior quam corpore, comminuit omnem suae uigorem salutis uiresque absumsit adque ita mortuus est. § 2. uiginti itaque et sex annis uario rerum euentu aduersum innumeros bellorum tumultus regnum tenuit et duobus liberis superstitibus de-
 25 cessit. quos impares regni aestimans gubernaculo summam rem uxoris propriae delegauit sollicitudini, quoniam eam acceptiorem populo cognouit adque hoc apud uniuersos inuenisse gratiam, quod etiam ipsa ab immanitate uiri semper alienam sese faciendam existimauerit, ut non solum refugeret flagitiorum con- sortia, sed etiam resistendo eius iniquitatibus totius in se plebis conuerteret be-
 30 niuolentiam. nec improuida uiri sententia fuit, nam regnandi ius mulier inoffense exercuit sine ullo feminei sexus impedimento et acquisiuit moderandi gratiam sacrae legis obseruatione. nam dum attentior circa templum cura exercetur et missa ministeria fraudi sunt, creuit imperii uigor. nec tamen affectu infracta ma- terno regni cupido, siquidem ex duobus liberis electus unus ad speciem regnandi,

XII. § 1 cf. BI. I 103-106 § 2 cf. BI. I 106-109

1 recta H A 2 arabia T arabias T p. c. m 2 quo eorum T 3 maxim(a)e A a. c. m 3, V p. c. m 2 ui om. V uiae A a. c. m 3 (om. ac), V p. c. m 2 multitudinis A a. c. m 3 multitudines V p. c. m 2 effusi B p. c. effusa Z 4 quod T Z V A, B p. r. ant.) add. iudeus T Z restit. (s. restituit m 3) A restituit B 8 ana (s. annanu m 3) A atiana Z 10 araetae T aretha B p. c. m 2, A araeta Z (a alt. s. l.), V araetha V p. c. m 2 expetitus B A 11 coelessyr. Z in infestis B a. c. 12 incursion. (mg. uel incursio) B 13 utrius A a. c. m 3 14 reuertitur B Z pellam s. l. T m 2 gerasam H, V p. c. m 2 geresam A petit A 15 possess. teod T aliqua H A 16 seleutiam T V seleuchiam A gamellam T a. r., B Z V A 17 munitiois T a. c. m 2 ex loc] exclusis T, s. l. m 3 A 19 ubi s. l. m. 2 T 20 aliquantum B a. c. febribus A affectus in ras, Z 21 dum s. l. m. 2 T 23 aduersus T H 26 delig. T Z adq.] add. ob Z, V m 2, add. ab A 28 refugerit V 29 conuerterit H 30 inprovidenti Z a. c. 31 gratia A 32 obseruationem A attentiore V p. c. m 2 exerceretur T H A, B p. c., V p. c. m 2 33 misteria H a. c. m 2 fraudis B A sunt eras. B

non potestatem, Hyrcanus uocabulo, natu senior, ingenio remissior. Aristobolum uero, acriorem animo, expertem potestatis emolliebat priuati humilitate. § 3. Adsuerunt se Farisei mulieri genus hominum secundum legis doctrinam exercitum, secundum qualitatem affectus callidum, auidum negotiorum, pecuniae appetens. qui captantes elatam mulierculam [secundum scientiam iuris diuini] extollendo 5 suam fecere, ut pleraque etiam regni negotia ipsis committeret, adhiberent quos uellent, quos uellent excluderent adque aulico exuerent ministerio. quid plura? ita sese insinuauere, ut commodorum omnium fructus ad eos peruenirent; sumtus et molestiae mulierem solam afficiebant. nec mediocris mulieri spiritus, ut maxima quaeque auderet ac supra feminei sexus condicionem proelia disponderet, si- 10 quidem et praestantissimam de suis manum parauit et peregrini exercitus copias ingentes coegit, ut non solum domi tuta ad omnem regnandi securitatem foret, uerum etiam exteris esset potentibus formidabilis. ea tamen reliquis praestabat omnibus, sed Fariseis quasi interior obtemperabat. § 4. erat Diogenes in regno eius qui de potentissimis Alexandri amicis familiaritati eius inhaeserat. eum adorsi 15 obtruncauerunt memorantes ipsius consilio octingentos illos in medio urbis ab Alexandro cruci suffixos, in ceteros quoque facinoris auctores ut pergeret ultio mandatum. necabantur itaque quos Farisei praecipiebant, non quos societas sceleris inuoluerat. quo metu perterriti plerique, quibus huiusmodi pericula intendebantur, et maxime praestantiores opibus aut dignitatibus ab Aristobolo in- 20 tercessionem implorauere, ut matrem ab exsecutione praecepti seuerioris ad molliora inflecteret. ille sibi gratiam parere cupiens non detrectauit. mulier, aegre licet, oranti tamen filio cessit, ut contuitu honorum quos gesserant, qui in huiusmodi inuidiam arcescebantur, supremae necis sententia mitigaretur adque eos tantum, quos obnoxios suspectaret patrandi flagitio incentores fuisse, urbe egredi 25 iuberet. qui accepta uitae securitate per agros dilapsi.

XIII. § 1. Eodem tempore causa accidit ut Damascum iuuentus dirigeretur, quoniam Ptolomaeus frequentibus incursionibus incolas memoratae urbis terebat, cuius negotii necessitas occupauit de exercitu Alexandriae ualidam manum. Cleopatram quoque Tigranes, qui Armeniis imperitabat, in urbe cui nomen Pto- 30 lomaïs obsidione clauserat. eum muneribus Alexandria mulcebat ut a se auerteret. quem Lucullus facta inruptione in terras Armeniorum redire infectis rebus coegit consultius ducentem sua tutari quam aliena adiungere. § 2. tantis itaque

XII § 3 cf. BI. I 110-112 § 4 cf. BI. I 113-115 XIII § 1 cf. BI. I 115-116 § 2 cf. B I. I 117-119.

2 emoll. (s. uel frangebat) Z emolliebant T 3 pharis. Z V A secund.-doctr. s. l. A 3 exercitatum B Z, V p. c. m 2 4 effectus A, V p. c. m 2 5 elatam (s. uel elati) Z secundum-diui[ni] tamquam explanationem praecedentis sententiae secund.-doctr. seclusi. iuris s. l. A 7 alt. quos uellent suppl. m 2 T V 8 insinuare Z (s. pro insinuauere), A a. c., V a. c. m 2 fruct. omn. Z perueniret T pertinerent Z 10 ac-disponderet om. A proel. (al. praeualida mg. m 2) T, (in ras. m 2) V praeualida H 14 pharis. Z V A in reg. eius diog. B a. c. m 2 diogenis H V A 15 potent. (s. uel potissimis) B potissimis H V A 17 fixos B A suffixos (suf in ras.) Z affixos (a ex o m 2) V 21 parare B Z V A detract. Z 25 patrandi flagitii H B 26 dilapsi sunt Z 28 incursion.] incursib. nibi A a. c. terrebat B A p. c. 29 Alexandriae] Alexandriae Weber 30 trigranes, ut saepe, B tigranis A tygranes V urbem A ptholomaïs T V ptolomaeis B tholomaïs A 32 eum] quem B alexandra B, ut infra sese A, V p. c. m 2 auerteretur B Z V 32 locullus T a. c. m. 2, H A in om. A armoeniorum T V armin. H 33 alienu A

intenta negotiis Alexandria in morbum incidit. quam occasionem rapuit Aristobolus ad suas artes et congregata manu, conspirantibus secum quos feruor naturae ad praerupta quaeque audendum cupienti adiunxerat, thesauros occupat eorumque copiis inuitat ad militiam uoluntarios, ac pretio componit ut in omnia
 5 quae uellet fidem praestarent adque infulas regni induit. turbatus animam Hyrcanus matrem lacrimis conueniebat. at illa spirans ferociam filios et uxorem Aristoboli in castrum reclusit, cui nomen primo Baris postea Antonia appellatum, de quo supra memorauimus. coepta Alexandriae celeri eius obitu destituuntur. § 3. in hereditatem omnem Hyrcanus successit, qui uiuente adhuc matre dignitatem
 10 induerat sacerdotii, Aristobolus uirtute et sapientia praestabat, res usque ad contentionem adque in congressionem deducta. ubi consertum, plerique relicto Hyrcano illum alterum bello meliorem secuti. Hyrcanus comitantibus secum qui bello reliqui fuerant confugit in Antoniam repertisque filiis et uxore Aristoboli per obsides salutem inuenit, quia ne quid asperum in suos fieret Aristobolus
 15 pacto consuluit. conuentum fratrum huiusmodi fuit, ut regno Hyrcanus cederet adque ad Aristobolum ius omne imperii transiret, nec tamen Hyrcanum inhonorum relinqueret, sed regni exortem honore alio fungi sineret, quem ipse impertiuisset. transactio huiusmodi etiam religione templi sacrata adsensionem utriusque tenuit uoluntariam. inde cum gratia discessum ac, se inuicem saluantes,
 20 Aristobolus in aulam regiam sese recepit, Hyrcanus aequanimiter in domum Aristoboli concessit.

XIV. § 1. Sed fuere quos metus hac rerum mutatione incesseret, qui se studuisse aduersus Aristobolum recordarentur, et prae ceteris Antipater. is erat Idymaeus genus, maioribus apud suos clarus, non tenuis pecuniae et ideo praeualidae potentiae,
 25 arte mira factus ad contemnendam pecuniam propter conciliandam gratiam. qui Hyrcanum consiliis suis perterritum, quod nullam salutis suae spem tutam haberet, qui imperio decessisset, nisi transfugio sibi consuleret, ubi ad suas artes inclinauit, insinuat Aretae regi fouendum auxilio uirum, qui circumuentus foret ut regno decederet. decorum hoc fore regi, si arbiter fieret imperii
 30 restituendi, multoque pulchrius, si circumscripto, cui primitiua regni competere, dolo sublata reformari iuberet. illum uersutum et callidum et ideo suspectum uicinis, hunc mitem et quietum, qui pro summo beneficio acciperet, quicquid sibi ab externo tribueretur, cui frater etiam regnandi ius ademisset. prae-
 35 paratam itaque regis Aretae gratiam Hyrcano adnuntians fugiendi spem detulit et uiam demonstraui, ut secum peteret Petram in finibus Arabiae sitam, quo

XIII § 3 cf. BI. I 120-122 XIV § 1 cf. BI. 123-127

8 supra; cf. VI 3 11 cf. Sall. lug. 13, 1.

1 morbos *T* aristobulus *A* 3 audiendum *H* cupientia direxerat *T* 4 componitur *T* ut *om.* *T* 5 animo *T p. c. m 2, B Z V* hyrcanus *H* 6 at. *Incipit C* ut *A* ferocia *B Z V α* 7 primo] fide *A* abaris *T H* anthonia *Z* deducta talentis trecentis (cf. *p. 17 l. 13*) *A. De textus in hoc codice turbato ordine in Praefatione disputabitur* 13 reper. (*s.* uel repetitis) *B* fieret et *C a. c., V p. c. m 2* 15 conuentus *B p. c., Z α, V p. c. m 2* 16 ad *s. l. m 2 A* omnis *T* inhonoratum *T p. c. m. 2* inhonorum (*u in ras m 3*) *C* inhonorem *A a. c.* 19 utrique *α* utriusque (*us in ras. m 2*) *V* 20 sese regiam *C* sese rec. reg. *A* 22 ac *T H B, C a. c.* mutatio *T H B* incesserat *H, V a. c. m 2* incesserit *A* 23 is erat *om. A* idum. *T B Z α, V p. c. m 2* idom. *H* 24 genere *B Z m**oribus (mg. uel maioribus) B* 27 et ubi *T Z* 28 Are.] arabie *B p. c. arethae α* 29 regnum *Z a. c.* cederet *H B Z V* regi] aretae *add. Z* 30 competeret *C* 31 reformare *T A* 33 reparatam *α, V p. c. m 2* 34 arethae *C* arathe *A* 35 patriam *C (e in mg.), A*

in loco regem adirent. qui precibus Antipatri donisque inflexus plurimam bellatorum manum Hyrcano adiunxit ut regno restitueretur. erant fere peditum equitumque quinquaginta milia, a quibus prima pulsus congressione Aristobolus Hierosolymam confugit, ibi quoque intutus aduersus tantam hostium multitudinem, quae clausum expugnauisset, nisi Scaurus ductor romani exercitus alterius belli 5 occasione, quod aduersus Tigranen gerebatur, soluisset obsidionem missus a Pompeio, cui recepti Mitridatis ultio grauis bellicae in socerum transferendi propositum exarsisset, qua causa Syriam infestari per Scaurum praeceperat, cum ipse Tigranen adque Armeniam urgueret. § 2. Scauro itaque aduenienti Damascum, quam Metellus et Lollius funditus euerterant, occurrere fratrum legati sibi quibusque romanae opis auxilium implorantibus, et quamuis inferior esset uiribus Aristobolus, praeponderauit tamen pecuniae oblatione. uenditur summa proelialis certaminis talentis CCC et iustitia postulati pretio pensatur, qua pecunia sibi adnumerata denuntiat Scaurus Hyrcano regique Arabiae discedere ab obsidione, aut si permanerent scirent sibi aduersus Pompeium et Romanos bello certandum. eo terrore obsidio soluta, Aretas Filadelfiam petiit, Scaurus Damascum reuertit. Aristobolus autem uix dudum idoneus propulsando periculo manum collegit, hostem insequitur et ad Papyronem, id uocabulum loco, VI milia hostium simul et fratrem Antipatris Fallionem proelio fudit. Hyrcani adque Antipatris spes lapsae, quibus fiducia omnis in Arabiae uiribus erat. 20

XIV. § 2 cf. Bl. I 127-130

1 antipatris Z α, V p. c. m 2 4 ibique A intus Z intutus (utus in ras m. 3) C aduersum A 5 qua T 6 tygranem α 7 metridatis H 8 exarsit T a. c. m 2, B Z V α 9 trigranem B tygranem V armoeniam C V damasco T a. c. m 2 damascum (o s. u. ut uidetur) C 10 tollius T a. c. m. 2 tullius T p. c. m 2, H quisque C V sibique, om. quibus, A, mg. T m 2 11 romani T p. c. m 2, H inferioribus B infestior A 12 praelialis B certaminis. Sponte itaque etc (cf. I 16, et huius apparatus lineam superioris paginae tertiam) A 13 postulandi Z postulanti A, V p. c. m 2 15 aduersum T H 16 aretas (h s. l. add.) B areta Z arethas C aretha A filiadelphiam Z philadelphiam α petit Z α reuertitur B p. c. m 2 17 colligit T 18 hostes H papironem A 19 anthipatris A antipatri V a. c. m. 2 pallione (sic)-antipatris suppl. mg. m 2 T antipatri H V, B p. c. m 2 20 lapsa e H V lapsae e Z

MEMORIE

DEL

REALE ISTITUTO VENETO DI SCIENZE, LETTERE ED ARTI

VOLUME XXIX. N.º 5.

IOSIPPI

[HEGESIPPI QVI DICITVR]

HISTORIAE LIBER I.

(c. XV - XXX)

EDIDIT

VINCENTIVS VSSANI

VENEZIA, 1923

PRESSO LA SEGRETERIA DEL R. ISTITUTO NEL PALAZZO LOREDAN

OFFICINE GRAFICHE DI CARLO FERRARI

MEMORIE

DEL

REALE ISTITUTO VENETO DI SCIENZE, LETTERE ED ARTI

VOLUME XXIX. N.º 5.

IOSIPPI

[HEGESIPPI QVI DICITVR]

HISTORIAE LIBER I.

(c. XV - XXX)

EDIDIT

VINCENTIVS VSSANI

VENEZIA, 1923

PRESSO LA SEGRETERIA DEL R. ISTITUTO NEL PALAZZO LOREDAN

OFFICINE GRAFICHE DI CARLO FERRARI

CONSPECTVS SIGLORVM

- M*² = codicis Ambrosiani C 105 inf. pars recentior, s. VII.
C = codex Cassellanus theol. fol. 65, s. VI-VII.
T = codex Taurinensis olim. Lat. A 77, nunc D IV 7, s. X.
H = codex Leidensis Voss. Lat. fol. 17, s. X.
B = codex Bernensis 180, s. X.
B^s = supplementa codicis Bernensis.
Z = codex Vesontionensis 833, s. X-XI.
A = codex Augiensis LXXXII, s. X.
V = codex Vaticanus Palatinus 170, s. X.
α = *C* + *A*.

COMPENDIA PRAETER SOLITA ADHIBITA

- B I* = Bellum Iudaicum Iosephi Graecum.
A I = Antiquitates Iosephi.
a. c. = ante correcturam.
p. c. = post correcturam.
a. r. = ante rasuram
p. r. = post rasuram.

XV § 1 Sed ubi Magnus Pompeius obire Syriam coepit et Damascum aduenit, a Romanis, quorum auxiliis infracti, de manibus uictoriam amisere, opem postulant Pompeiumque adeunt tamquam iusti arbitrum et minime auarum pecuniae. allegationibus itaque, non muneribus ut ante niti coepere, quoniam integer animus aduersus corruptelam pecuniae laqueis auaritae non capiebatur et gratuito 5 odisse poterat fraterno insidiatum honori. et ideo his eum adorsi querellis, quibus et Aristobolo inuidia fieret, quod indignus aliena inuaserit, et Hyrcano gratia conciliaretur, cui uel merito uitae uel aetatis suffragio regnandi ius competeret adstipulante praesertim matris auctoritate, quae et iudicium eligendi habuit et ius conferendi. nec Aristobolus diu afuit. quamuis nihil in Magni pectore quod 10 suis artibus conduceret intueretur, praesumebat tamen de Scauri redemptione seseque eius iactabat societate. uenit itaque regio ornatu praeditus et pompae maiore quam solebat stipatus ambitu, ut qui de iustitia diffideret, adquiescendi praeiudicium excluderet, spem oboediendi negaret. sed diutius tolerare Romani consulis sublimitatem nequiuit, cui mos erat regni exsorti regibus imperitare. 15 itaque ubi ad urbem uentum est cui nomen Diopolis, alio concessit Romanae dignitatis supercilium dedignatus regni tumore. § 2 qua secessione Aristoboli non mediocris datus offensionis locus usque adeo commoto consule, ut statim arma Romana in Iudaeam conuerterentur coniunctis etiam Syriae plerisque auxiliariis. quem ubi comperit Aristobolus ad urbem Scythopolim adque inde Coreas 20 appropinquare, unde erat Iudaeae exordium possessionis, confugit in Alexan-

XV. § 1 cf. Bl. I 131-132 § 2 cf. Bl. I 133-137.

1 abire B A, V a. c. m. 2 2 a] ab Z C V 3 arbitrum A p. c. 5 gratuito B a. c., Z. 6 quaerell. *semper* C 7 alienigena (?) C a. c. m. 2 8 conperet C a. c. m. 3 9 adstipulatae α V p. c. m. 2 auctoritate om. α, *eras.* V 10 affuit T, (b s. pr. f) B adfuit H magni in A a. c. m 3 peccare T 12 seque Z, V a. c. m 2 prope H, (mg. Al. pompae maioris) B, Z C, (pe s. l.) A, V 14 sed om. Z, V a. c. m 2 15 supilitatem α, V p. c. m. 2 mos (s. moris) B 16 diopolis B p. c., α, V p. c. m 2 18 mediocri α datur α offensionis V a. c. m 2 20 schitop. 7 scyttop. B Z V scithop. C scitop. A choreas C, A p. c.

drium castrum munitum admodum et in monte altissimo situm. quo cognito iubet eum Pompeius descendere; at ille tamquam herili praecepto oboedire indecorum existimans periculum potius subeundum quam obtemperandum imperio animi immodicus arbitrabatur. sed referta populis Romana castra desuper spectans, simul a suis monitus non lacesse quorum in nomen ac potestatem
 5 tōtus prope orbis terrarum concesserat, descendit, pluribusque usus, quibus regnum sibi iure delatum adstruere contenderat, uel generis debitum necessitudine uel exercitus iudicio, qui secutus sit ualidiorem, deseruerit ignauum, uel euentu proelii uel pacti conuentione, ad munitiones reuertit. rursus cum Hyrcanus con-
 10 sulem adisset, uocatus ad iudicium Aristobolus sese repraesentauit, sed cum adhuc conperendinari cognitionem uideret, in castellum regressus est. medius enim inter spem et timorem putabat, quod imperiis eius oboediendo ad sui gratiam Pompeium inflecteret, sed ne iterum ui adigeretur imperio cedere, in Alexandrium sese recipiebat. nec praeteriit Magnum regis uersutia; iubet eum de-
 15 cedere munitionibus idque facturum datis ad singulos custodes munitionum litteris sese adstringere. iussis quidem paruit quae non audebat refellere, protinus tamen Hierosolymitanis moenibus se abdidit et bellum aduersus Romanos parare occoepit. § 3 Pompeius quoque fugientem insequi, clausum urguere neque parandis belli usibus tempus ullum dare. direxit Magni intentionem de Mitridate nuntius quod
 20 morte bellum finisset; urbs Hiericho in finitimis suis Pompeium tenebat, cum rei memoratae indicia uenere, locus prope urbem in quo balsamum gignitur uirgultisque innascitur, quae acutis lapidibus incidunt pueri agricolarum, perque eas incisiones distillat humor lacrimis pulcher rorantibus. inde uir militiae uetus compositis ordinibus ad uesperum castra mouit et primo diluculo Hierosolymitanis
 25 moenibus adstitit adque inprouisus armatas acies infudit.

XVI. § 1 Obstupefactus Aristobolus dispositionis specie, uirorum robore, militum alacritate, sponte occurrit ueniam precatum, pecuniam urbem seque offerens. uerbisque in mollius suppliciter inflexis mitigauerat indignationem consulis; sed irrita precatione, quia effectus deerat promissionis, non solum negatis pecuniis

§ 3 cf. Bl. I 138-139 Al XIV 54 (Plin. H. N. XII 115-118; Tacit. Hist. V 6). XVI § 1 cf. Bl I 139-140.

4 cf. Sall. Hist. I 150 Maur. Tac. Hist. I 53 21 cf. Baeda. De locis sanctis, CSEL XXXIX p. 314 6-9 23 cf. Tac. Hist. IV 20.

1 alexandriam T 2 erili H B Z A V 5 in om. T 6 prope suppl. mg. B 7 adstr. (s. adicere) Z 8 deseruit α, Va. c. m 2 9 pacti. Vbi consertum (cf. I 13 p. 16 l. 7 praec. fasciculi) A 10 sed] Ab hac uoce incipit M² 11 athuc semper C reuersus H 13 imperium H caed. semper C alexandriam (m add. m. 3) M² alexandrum A a. c. 14 reiciebat M² eum] enim α, V p. c. m 2 15 ad singulis M², Va. c. m 2 16 adstring. suppl. m 2 V adstringeret B ref. (s. repellere) B repellere V 17 addidit M² aduersos M² a. c. m 3 aduersum H Z, Va. c. m 2 18 (s. oc)cepit B coepit Ca. c. m 2 hoc c(o)epit A, (hoc eras.) V urge. semper C parandi M² Z α 19 temp.] locum H daret M² direx. scaurus secundum magni Z mitradate H A 20 mortis M² mors belli Z finis sit Z, Va. c. m 2 hierico M² a. c. m 3 iericho B finitissimis α uenirent (s. uenere) B 23 destillat B a. c, C pulcher M² H B, codd. Baedae pulchre Z C V, (r ex e) A 24 mouet M² a. c. m 3 deluculo M² a. c. m 3 25 improuisis α, V p. c. m 2 armata M² armatus Va. c. m 2 facies M² faces α effudit H. 26 dispositionem M² speciem M² a. c. m 3 uirorum (exciso o) M² uirum H roborem A 27 alacrit. suppl. m 2 V alacritatem A accurrit H α V praec. semper M² C praecatus C p. c. praecaturus A 28 mollibus (eras. pr. l.) M², (s. mollius) B, A mollitis H suplic. C inflectere M² 29 qua α, V p. r. promissioni α

sed etiam urbe excluso Gabinio, qui oblata petum uenerat, bellum incubuit. § 2 namque Magnus, adhibitis custodibus Aristobolo, urbis moenia speculari coepit adque explorare diligentius, quibus in locis temaret inruptionem, sed cum et ualida murorum circumspectaret, quod expugnari nequirent, et templum in urbe haut inferioribus circumdatum munitionibus ut geminum esset ingressis peri-
culum et a defensoribus templi et ab his qui murorum propugnacula tuerentur, haesit animi dubio sententiaeque incerto per aliquantum temporis, cum subito intra urbem seditio orta, uolentibus Hyrcani sociis urbe recipere Pompeium, renitentibus Aristoboli propugnatoribus: illi portas aperire Magno, isti obserare bellumque inferre ne regem eriperent. § 3 sed pluribus quos terror potentiae Ro-
manae auxerat, cessere inferiores adque in templum se recepere soluto ponte, qui transitu peruio urbem ac templum medius coniunxerat. receptus itaque in urbem est exercitus Romanus, et suis manibus Iudaei aperuere portas non multo post urbis ac templi expugnatoribus futuris. completumque est illud Da-
uiticum, *Deus, uenerunt gentes in hereditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum.* sponte itaque tradidere regalia sua, cessere aulicis. Pisoni claro inter suos uiro et militiae stipendiis exercitato id negotii commissum, ut manu ualida aulam regiam ceteraque urbis tuenda existimaret quod ab eo sollicitè curatum, quasi ad ea defendenda potius quam occupanda Romanum exercitum ductauerit. § 4 ad templi autem inruptionem, quoniam pertinaciter resistebatur,
Iudaeos Magnus parauit, socios uidelicet Hyrcani, ut, si fieri posset, aliena Romani mysteria non profanarent, simul ut suis manibus Iudaei fossas replerent. in pio ministerio et turpi obsequio *seruierunt manus eorum in cophino*, mentes in sacrilegio. sed nihil proficiebat congestio, cum reniterentur e muris Aristoboli fautores et desuper afferrent impedimentum, inritaque Pompei fuissent exordia,
nisi incurrentibus sacris religionis diebus, quibus ab omni uacare opere Iudaeos uetus obseruatio foret, imminere suos aggerendis terrarum tumultis imperauisset. sola enim conserendae manus usurpatione in consuetudinem uersa etiam sabbato, si tamen inferatur proelium et salutis extremum petatur periculum, decertandum sibi ferro Iudaei existimant, reliqua certamina religioni ducunt. iam uallum
excreuerat, iam machinae admotae, repugnabant regii murorum altitudine ferociore, nec intermixti proeliis propiore Magni accessu inclinabantur. § 5 stupebat

XVI § 2 cf. BL. I 141-142 § 3 cf. BL. I 143-144, AI XIV 59 § 4 cf. B'. I 145-147 § 5 cf. BL. I 148-149.

15 Ps. 78 (79) 1 23 Ps. 80 (81) 7.

1 gauin. ut infra M² B Z, V a. c. m 2 gauibio H 2 athib. semper C 3 adque] quae M² a. c. m 3 cum om. α et om M² H 4 eualida H urbem M² 5 ut om M² 7 sententia-
que A 8 hirc. saepius M² 9 illis α, V p. c. m 2 istis α V 10 ** riperent B recipere
B p. c. 11 auerat α sese B recipere A, V a. c. m 2 12 in] intra α, V p. c. m 2 16
tuum usque ad ultimum etc. (cf. I. 17. initio) ordine uitato A tradere M² H, A. a. c. 17 uero
M² a. c. m. 3 18 exesti. semper M² a. c. m 3 20 autem s. l. m 2 C interruptionem C p. c. m 2, A
21 iude. saepius M² al.] s. uel alieni Z 22 imperia ante misteria del. M² 23 cofino M² mentis M²
24 retinentur M² A retinerentur H C, (i ex e m 2) V 25 auferrent M² pompeii B p. c., Z
pompeio H α V 26 sacrae A relegionis semper M². a. c. m. 3 uacaret M² 27 aggerendi M² C
28 cons. man. (mg. Al. conserenda eminus) B usurpatio B sabbato s. l. A 29 proelio M² a.
c. m 3 decertandum α, V p. c. m 2 30 ferrum M² 31 regiae B regi α 32 propiori M²
a. c. m 3

Pompeius acres uirorum animos, muri decorem ac magnitudinem et numquam remissa officia sacerdotum in medio belli furore tamquam profunda pax esset; nihil deerat sacrificiorum sollemnitati, inter bellatorum iacula mortes caesorum fundebatur sanguis hostiarum, uictima altaribus inponebatur; ante aram positi
 5 feriebantur. tertius iam mensis anceps adhuc certamen tenebat. primus Sylla ortus Cornelio Faustus et duo centuriones, quorum uni nomen Furio, alteri Fabius erat, deiecta turre murorum templum inrupere singulis sequentibus sese cateruis, et circumdantes undique templi interiora quoscumque reppererant gladiis transuerberabant. caedebantur fugientes, repugnantes alii obtruncabantur. § 6 nul-
 10 lus parcendi modus, nec tamen ea saeuitia bellantum obsequia uatum impedita. nudatis gladiis iminebat hostis, illi tamen sine ulla perturbatione soliti uicem muneris exsequebantur. nullum intermissum est officii genus. quidquid ad purificationis sollemnitatem, quidquid ad cultus sacri obseruantiam spectare poterat impletum est; tanta erat cura ministerii, adque utinam pro ueritate deuotionis
 15 et fidei fuisset. maiora quoque a suis orta pericula, quae sibi ab Hebraeis inuicem inferebantur, adque intus pugna uehementior et a seditiosis propius et anceps periculum. a fronte externus hostis, a tergo lateribusque domesticus urgebat.

XVII. § 1 Itaque conclusi undique alii se praecipitabant, alii patriae incendiis exurebantur. sacerdotes tamen usque ad ultimum in suo munere perseuerabant
 20 hortantes se inuicem, ne in posterioribus ponerent officium religionis quam salutis praesidium, recte secum agi si pietati impenderent, quod deberetur necessitati, pulcherrimumque si in patriae sinu sepeliri liceret. quid autem iuuaret euadere et superstitem uiuere religioni? praeclarum potius opus muneri pio commori. quod si quis periculi metu deserat, sacrilegium est, si quis impleat,
 25 sacrificium et piaie passionis uictoria. infulati itaque sacerdotes inter suas hostias immolabantur et amicti sacerdotalibus stolis inter cadauera caesorum humi iacebant. fusa illic Iudaeorum XII milia, Romanorum pauci extincti, plures uulnerati. § 2 nihil tamen grauius in illa miseria ingemuerunt Iudaei quam quod illa abscondita ante sanctificationum mysteria resecta gentibus ac manifestata sunt.
 30 denique Pompeius curarum istiusmodi declinans superflua, dum triumpho potius ambusta obiret, sequentibus se suorum plurimis uidit tabernaculum secundum, quod soli principi sacerdotum sollemni accessu patebat, adque intro aspexit lucernam et mensam et thymiamateria et tabulas testamenti superque eas Che-

§ 6 cf. BI. I 148. XVII § 1 cf. BI. I 150 § 2 cf. BI. I 152-154

31 sqq. cf. Hebr. IX. 2-7

1 nusquam libri; emendaui ego 2 remissa om. M² 3 bellorum M² mortis Z. 5 silla M²
 6 cornil. M² a. c. m 3 faustus A a. c. alter A a. c. 7 fauius M² Z V fabier A eiecta C adiecta A
 templi α, V p. c. m 2 inrumpere M² H α, V p. c. m. 2 8 Kate. M² cathe. C circumdantis M²
 reper. C 9 ced. M² nullius M² p. c. m. 3 10 tamen-uatum mg. suppl. M² 12 intermixtum M²
 est s. l. m. 2 A 13 sollemnuit. M² cultum M² 15 et fidei om. M² fidaei semper C 15 quae]
 quam B ab Heb.] a romanis Z hebre. semper M² 17 que] quae M² a. c. m 3 urgebat M² a. c.
 m 3 urgebantur BZ, qui hoc uerbum ad initium capitis sequentis transferunt 19 tamen conuentio-
 nem etc. Cf. p. 6 l. 9. A proseuerabant A 20 ortantes M² A poneret M² a. c. m 2 21 impedi-
 rent M² 22 sepelliri C 24 commoueri C a. c. metu periculi B 25 inter om. M² 26 immola-
 bant M² p. c. m 3 stolis C 28 uulner.] add. sunt B ingemerunt C a. c. 29 sanctificationem M²
 misteria semper M² ministeria A p. c. 30 istimodi C a. c. m. 2 potitus C V 31 ambo ista Z, Va.
 c. m. 2 32 principe M² a. c. m. 3 principis Z sollemnui M² accessui Z intus H B Z inspexit α,
 V p. c. m. 2 33 thymiamateria M² thymiamataria C chyrubin M² cherubim et B cerubyn A

rubin, multitudinem aromatum dispersam, et sacrae pecuniae talenta duo milia. in quibus cum plurimum auri esset, integer tamen ab omni cupiditate uel ipsa uel etiam si qua sacrorum uasorum inuenta sunt, intacta seruari praecepit, et sequenti post excidium die neocoris iussit mundare templi interiora et celebrare adsueta sacrificia. Hyrcano quoque principatum sacerdotii dedit, prompta eius 5 opera usus in obsidionis necessitate; nam etsi infidus suis, Romanis tamen fidelis ut sua patria expugnaretur. — sed puto neminem posse dici fidelem qui suis fuerit infidus. — non perfunctorie itaque in suo proelio iuuit hostes suorum uel quod extramurani populi multitudinem adnitentem Aristobolo retraxit ab eius societate. ad omnia tamen, quibus uel praeueniendi Aristoboli deducendique 10 eius auctoritate † uel conficiendo celeriter bello Pompeius egregius imperator fuit, praeclarum hoc addidit ut in uictoria modum teneret; denique benignitate sibi magis quam terrore quos uicerat adsociauit, auctores tantummodo belli securi percussit. tributum quoque uictis imposuit, statuit ducem Iudaeae, fines determinauit. § 3 suis ergo finibus circumscripta Iudaea est. reformauit etiam Ga- 15 daram quam Iudaei euerterant rogatus a Demetrio, qui patriae suae huiusmodi gratiam a patrono poposcerat, et in hac causa et in pluribus apud Magnum supra libertorum modum usque ad inuidiam excellens. Aristobolum autem cum filiis et socero eius captiuos statuit secum Romam deducere, sed unus ex sobole regia in itinere lapsus custodibus domum reuertit; ei nomen Alexandro, aetas 20 fratre prouectior et sorores duae. Antigonus itaque aeuo iunior cum feminei sexus germanitate ad urbem deducti, Pompeiusque Ciliciam et inde Romam petiuit.

XVIII. At in Syria Scaurus, cui ducis officio praeerat, receptis urbibus quas Iudaei inuaserant, in mediterraneis Scythopoli, Ippone, Pella, Samaria, Iamnia, 25 Maresa, Azoto, Arethusa, maritimis quoque Gaza, Iope, Dora et ea quae Stratonis turris olim uocabatur, postea autem Caesarea nuncupata sub imperio Herodis, qui et ornatum addidit et nomen mutauit, aduersum Arabas bellum moliebatur. Iudaeam inter Euphraten et Aegyptum, Syriam quoque suis reformatam finibus indicio coercens, praedandique cupidine quod potius reor, an 30 proferendi imperii gratia, summam regni Arabiae Petram inuadere uolens, diffi-

XVII. § 3 cf. BI. I 155, 157-158 XVIII cf. BI. I 156-157, 159.

1 multitude C aromathum C p. c. dispersa C 3 etiam om. H Z, V a. c. m. 2 alia A uasorum s. l. B uasorum si qua sacrorum α, V p. c. m. 2 4 neotoriis C neotheriis (o s. alt. e) A neotoris V p. c. m. 2 mundari M² H Z V templa M² 6 etsi] et M² 8 uel ante in (s. l.) B, Z V suo] ipso M² p. c. m. 3, B Z, V a. c. m. 2 uel om. H 11 conficiendi H celeri α, V p. r. 12 praeclarus M² addidit s. l. m. 2 M² 14 ducem in M² 15 terminauit A iude. ut interdum M² C iud. circumscr. B circumscr. est iud. A gazaram Z. 17 gratia α plurimis H 18 aristh. A 19 subole B Z p. c., C 20 regia om. M² reuertitur Z A 21 frater M² feminaei C 22 sexu M² - que om. α, V p. c. 24 At] an M² siria semper M² cui] qui A 25 in om. V m. 1 mediterraneos α, V p. c. m. 2 schitopoli M² yppone B bella M² a. c., Z iamna M² 26 aresa M² H Z, V a. c. m. 2 3 azotho α arethusae M² a. r. gaia Z, V a. c. m. 2 iopem (alt. p. s. l. add.) A ioppe cet. De orthographia in praefatione disputabitur doram A doru V dorotea (e s. l.) quae Z eam α V 28 aduersus M² α, V p. c. m. 2 29 euphr. semper C eufr. cet. 30 coher. semper C an] ante C a. r. * numquam (an s. num m. 2) B quam Z 31 proferendi α, V p. c. m. 2 gratiam C V

cultate quidem locorum impeditus, inrumpere nequiuuit, plura tamen uel propinqua urbi uel longe posita deuastauit, quibus in locis exercitum eius morantem fames incesserat. ac paene incidisset facinus miserabile, nisi per Antipatrum laborantibus Romanis Hyrcanus alimoniam ministrauisset, idemque de consilio Scauri
 5 Aretam monuisset soluere bellum pecunia. denique trecentis talentis Arabs hoste se exuit, Scaurum redemit; hoc regressionis eius pretium fuit. quae res Hyrcano cum Romanis firmauerat societatem et profundae pacis securitatem fouebat, quo in locis hostilibus exercitui romano opera eius ex indigentia graui frumenti satias facta auxiliumque praesto fuit.

10 XIX. § 1. Sed ubi Alexander e uinculis Magni elapsus primum occulte et per aliquantum temporis manum idoneam sibi congregans, deinde palam percurrere coepit Iudaeam, exagitari Hyrcanus et rebus suis diffidere, Romanos cura urgere ne bellum glisceret, quoniam etiam murum reparare Hierosolymis constituerat, quem Magnus destruxerat. ac prope aggressus fuerat opus, nisi Gabinius
 15 qui Scauro successerat, curatis strenue ceteris, quibus terrorem sui nominis sparserat, occurrendum Alexandri temtamenti aestimauisset. nec Alexander refugiendum arbitratus sed decernere proelio ausus cum decem milibus peditum mille et quingentis equitibus. etiam castella reparauit, Alexandrium, Hyrcanium, Macheruntem receptaculo sibi, si res poposcisset, futura uel hostibus impedi-
 20 mento, quoniam et Arabia non satis fida Romanis proxima erat. § 2 Gabinius quo citius occurreret, Marcum Antonium cum parte exercitus praemisit ut iter hostium impediretur, donec ipse cum toto agmine aduentaret. Antipater cum electis adueniens et Malichus et Pitholaus, diuersis Iudaeorum subnixa cateruis, cum Antonio uires iunxere. quos ubi confertos Alexander uidit, nam iam et
 25 Gabinius aderat, flexit consilium ut retrorsum cederet. sed cum iam non longe esset ab Hierosolymis, coactus manum conserere, uictus aufugit. necatis ferme tribus milibus suorum, ceteris captis aut dilapsis, uix Alexandro pauci superfuere ad fugae potius societatem quam ad rebellandi audaciam. § 3 denique pacem a Gabinio petens etiam castella, ne quid suspectum haberent, Romanis tradidit. eo
 30 bello egregie Antonii uirtus emicuit, quamuis ubique praeclarum documentum suae dederit fortitudinis. § 4 Gabinius in quinque conuentus Iudaeam diuisit, ut potesta-

XIX. § 1 cf. BI. I 160-161 § 2 cf. BI. I 162-163 § 3 cf. BI. I 167. 165 § 4 cf. BI. I 169-170.

10 cf. Sall. Hist. II 95 Maur.

3 incidisse C a. c. m. 2 4 alimonia M² A schauri C 5 aretham B α thale. *semper* C arabas α, V p. c. m. 2 6 hosti M² a. c. m. 2 se ex.] reexuit C retexuit A schaur. C res in ras. M² m. 3, fidem add. B, fidam α, V p. c. m. 2 7 formauerat M² 8 in om. A. ope α, V p. r. 9 satietas H B Z α V fuerat Z α V. 10 et om. H 13 cresceret Z V preparare M² preparari H 14 gauin. *ut infra* M² B Z, V a. c. m. 2 15 schauo C successit B Z C I 17 refugiendus M² fugiendum H decertare α, V p. c. m. 2 19 macerontem M² H macheruntam B macerantem Z, V a. c. m. 2 maceruntem (h s. l. add.) A, V p. c. m. 2 receptaculum M² p. c. m. 2 19 si suppl. m. 2 M², s. l. C m 2 20 quo citius (o ci in ras. C) 21 marc.] m C partem C a c. 22 antipatrus M², B a. c., Z antipatris H 23 malicchus M² Z V et om. M² epitholaus M² pintholaus α, V p. c. m. 2 cath. C citeris (e s. pr. i m. 3) M² 25 adflexit Z I consilio M² 26 ab hierusoli. suppl. m 2 V manu α consereret M², (alt. re s. l.) A 29 quit sus C p. c. 30 egregie] erigi M² 31 dederet Z, V a. c. m. 2 fortitudinis dederit α

tem minueret, ex qua oriebatur potito rerum insolentia. Hyrcano pro mansuetudine ingenii eius sacerdotii honor mansit, totius autem conuentus regionis eius non uni sed in commune Hierosolymitanis a Gabinio cura inperita. itemque ceteri conuentus simili modo adtributi, per Gadaram et Amathuntem et Hiericho Sepphoritanosque, urbis scilicet potiores, diuisi, quo et singulorum potentiae nihil 5 relinqueretur et functio regionum, non uacillaret, quae publicam expectaret sollicitudinem. quod et a Romanis ad releuandum rebellionis metum et a Iudaeis ad deponendam inuidiam cum gratia susceptum, quoniam non sub rege sed sub optimatibus degeret Hebraeorum genus ad reipublicae Romanae similitudinem, in qua non unus imperitaret, sed per uices optimi quique, quibus sortito 10 magistratus cesserat, administrabant regni exsortes sed regum arbitri.

XX. Consultum prouide aduersus inquietudinem gentis aestimabatur. sed Aristoboli fuga reditusque in Iudaeam plurimum turbarum exciuerat, plerisque refluentibus ad eum, quos amicitiae ueteris gratia sollicitauerat aut res ultimae, quibus remedium ex discordia publica quaerebatur ima summis miscere cupientibus 15 † adque aliae spes lapsae forent. regressus igitur munitiones aedificare, Alexandrium reparare occeperat. quo conperto Gabinus, Sisinnio et Antonio Seruilioque cum parte exercitus directis, coeptum opus impediuit. desertis enim munitionibus Aristobolus se bello parauit, et quia maiore numero quam usu agmen trahebat, deonerat inermis populi multitudinem, et sola VIII milia 20 armatorum coegit adiuncto quoque Pitholao, qui uoluntarius ex Hierosolymis cum uiris mille aduenerat. deinde orto proelio, imminebant enim Romani eius ceruicibus, aliquamdiu quidem strenue pugnatum, tamen praeualuit uirtus Romana. caesa Iudaeorum V milia, Aristobolus cum mille uiris inrupit aciem et in castelli Macheruntis munimenta sese recepit, duo milia alio dilapsa. adorsi 25 tamen castellum Romani per biduum ferme dilati, quoniam de ultimo periculo Aristobolus totis uiribus decernebat, sed nequaquam diutius sustentare potuit; captus cum filio Antigono, quem pariter fugiens de uinculis secum abduxerat, ad Gabinium missus et ab eo Romam directi sunt. senatus Aristobolo in custodiam detruso filios eius ad Bithyniam dimisit, quod Gabinium ferunt epistulis 30 insinuasse id Aristoboli coniugi promissum remunerandae sedulitatis eius gratia ob traditas sibi munitiones.

XX cf. BI. I 171-174

15 Horat. Carm. I 34, 12

1 potior B Z 2 remansit α, V p. c. m. 2 4 gadoram M² H B Z a**thuntem (u ex y, alt. t s. l. m. 3) M² seff. codd. 5 urbes H B Z A potioris M² diuisit α, V p. c. m. 2 6 uacellaret M² a. c. m. 3, A, V a. c. m. 2 7 et s. l. A a om. M² Z, s. l. B V m. 2 rebellandum H reuelandum α V rebellionis H a) ad M² a. c. m. 3 8 inuidiam om. H, s. l. m. 2 C 9 sub] seq. ras. 4 uel 5 litt. M² 10 per uices] iudices H quinque H 11 reg.] add. quidem in ras. m. 3 M² regnum A a. r., V a. c. m. 2. 13 red. quae M² a. c. m. 3 exciuerat H p. c., C V 15 submiscere s. l. m. 3 M² summiscere sine summis H C V, A a. c. m. 3 16 igitur] Aristobolus add. editt. 17 alexandriam M², Z a. c. occeperat M² B A V **coeperat H acceperat Z 18 direptis M² enim-maiore om. A qui in ras. m. 2 M² 21 phitholao B pytholao C pyctolao A ex om. H 22 mille uiris B 25 macherantis M² macerontis H castellum acheruntis A munimentis B alia B p. c. dilapsa (di s. l.) Z 26 romani castellum A 27 uisceribus H decertabat α, V p. c. m. 2 29 missi B dimissi (mg. directi m. 3) A 30 retruso H eius s. l. m. 3 A bithyniam (prius i in ras; t add. m 3) M² bythiniam (ni s. l.) C epistol. M² 31 sedutilitatis C

XXI. § 1. His in Iudaea gestis Gabinius audendum aliquid ratus in Parthos expeditionem parauit, sed suspecta partium Ptolomaei regis reuocauerunt profectum. nam ab Euphrate in Aegyptum Gabinius iter conuertit, usus necessariis ad omnia ministeriis Antipatri et Hyrcani, sed Hyrcani per Antipatrum, qui
 5 pecunia frumento armis auxiliis quoque exercitum iuuere; ac maxime congressiones circa Pelusium, nisi gnaris locorum et totius belli generis Iudaeis omnia procurantibus, Gabinium facile deterruissent. sed rursus morante exercitu Alexander Aristoboli in Syriam sese alteram uelut in uacuum prouinciam demergere moliebatur, nisi rumoribus excitus Gabinius reditum maturauisset praemissoque
 10 Antipatro reuocasset plurimos Iudaeorum ab Alexandri societate, quorum multitudine fretus parabat omnes quos in regione offenderat Romanos exitio dare. denique dilapsis licet Iudaeorum plerisque per Antipatri conuentionem audaciam tamen non deposuerat. proeliumque adorsus in XXX milibus uirum circa Itabirium montem, fuis decem milibus, aufugit. reliquorum dispersione bellum
 15 confectum. Gabinius compositis ad arbitrium Antipatris rei publicae Hierosolymitanae negotiis inde profectus, Nabathaeos proelio subegit Mitridatemque et Orsanen fugientes de Perside occulte remisit, palam tamen militibus intimaui fuga lapsos. § 2 successit Gabinio Crassus et profecturus ad Parthicum bellum omne quod erat Hierosolymis in templo aurum abstulit et praeterea duo milia talenta
 20 detrahi iussit, quae Pompeius intacta reliquerat, nec longum laetatus ubi transmisit Eufraten, exercitum amisit et ipse extinctus est. § 3 eo successu Parthi elatiores transeundum in Syriam crediderunt, quos strenue insidiis excepit Cassius et commissae sibi prouinciae finibus reppulit, non sine graui detrimento hostium, cum effuse uenientes, quod neminem sibi obsistere ausurum arbitrarentur, locis
 25 praeuentos angustioribus occupauisset. denique fuis suorum pluribus bellum deseruere. Cassius repulso hoste securus prouinciae in Iudeam inruit et Tarichaeis deletis XXX milia Iudaeorum in seruitutem uendidit. Pitholaum quoque suspectum doli, quo partes Aristoboli fulciret, iugulari iussit. neque expers consilii eius Antipater fuit, ut aemulum potentiae quam maxime excluderet.
 30 XXII. § 1. Is cognouit uxorem cui nomen Cypris splendidissimo inter Arabiae

XXI § 1 cf. BI. I 175-178 § 2 cf. BI. I 179 § 3 cf. BI. I 180 XXII § 1 cf. BI. I 181.

6 cf. Tacit. Hist. V 6

1 aliquit C parthos (ar in ras., o ex u m. 3) M² 2 reuocauerunt (runt in ras. m. 3) M²
 3 eufraten M² euphraten C 4 antipatris α, V p. c. m. 2 antipatrem A 5 excitum C α, c. m. 2
 iuuaret (b s. alt. u m. 2) M² iuuare B iuuaret Z inuerunt α, V p. c. m. 2 congressionis M², Z α, c., α V
 6 pilusium M² nisi om. α, exp. V ignarus V α, c. m. 2 ignaris Z α, V p. c. m. 2 belli om. M²
 bellici α, V p. c. m. 2 8 arist.] add. filius B 8 alteram om. Z alterum α inmergere H B Z α V
 9 exercitus M² A 11 offenderet Z α, c. daret M² 12 antipatris A V 13 tamen s. l. m. 3 A
 in exp., s. et B uirorum M² p. c. m. 2, B Z α, V p. c. itabyrium H B Z V ithabyerium C itha-
 bierium A 14 fuis] add. cum M² H B 15 antipatri H B Z, V α, c. m. 2 rei publ. om. M²
 rebus publicis s. l. M² m. 2 16 nabateos M² mithidantemque M² mitridant. A α, r. mithrid. Z V
 17 arsanen M² ursanen H orfanen Z tigranen B 18 lapsus M² α, c. m. 3, V α, c. m. 2 20 re-
 trahi H ne α laetatus om. α add. mg. m. 3 C 21 laetiores, in mg. Al. elatiores B 22 casius
 (add. tert. s. s. l.) A 24 uenientem M² quo M² B 26 tharicheis M² H tharichaeis C tha-
 riceis A 27 phitholaum M² pytholaum C pythalaum A 28 iugulare A antipater om. M²
 29 quam] que in ras M² m. 3 30 uxor]. add. suam A agryppis A arabie (rabie in ras. m. 3) C

feminas loco ortam adque ex ea suscepit liberos IIII sexus uirilis et unam feminam. uiris huiusmodi uocabula, primus Phasaelus, sequens Herodes uocati, tertius Iosephus, quartus Feroras et Salome filia. eaque causa uir egregie factus ad emerendam muneribus adque amicitie societatem potentium, gratiam prae ceteris sibi regis Arabum conciliauerat, quia de locis Arabiae uxoris acceptae 5 praetendebat necessitudinem. denique aduersus Aristobolum decernere poelio parans filios suos praedicto Arabum regi quasi mutuae caritatis pignora direxit. quos ille quasi depositum inuiolabile susceptos eo cultu quo liberos domi habuit et postea repetitos patri reddidit. § 2 sed cum Aristobolus bello superatus in uinculis haberetur, Alexander filius eius cum secundum conuentiones pacis, quibus eum 10 Cassius ad Euphraten rediturus deuinxerat, proelio uacaret, confinia Persidis haut ullo suscepta Parthorum transitu infestarentur et blandae tranquillitatis species Orientis in partibus humanas leuaret sollicitudines, Caesar e transalpinis regionibus Galliarum Italiae sese infundens Pompeium senatumque ultra Ionium mare expulit. Italia exclusus Emathiam Magnus petiit eoque diuersis ex locis Romana 15 iussit agmina sequi, quod ibi bellum pararet, quibus intentus gerendis Aristobolum Romae uinctum reliquerat. eum Caesar, qui inter urbem Romam adque Pompeium medius erat, quoniam de Flaminia in Appiam compendiariis tramitibus Magnum sequebatur, ut uel ipsum exciperet uel interciperet eius exercitum, uinculis leuatum, tributis etiam militaribus numeris, in Syriam direxit, ut Iu- 20 daeam sibi adiungeret Pompeiumque a tergo urgueret. sed in exordio temtamentorum ubi ad locum peruenit, ueneno interemtus infectum negotium reliquit. opinio mortis eius Pompei fautoribus adscribebatur. ita lusae sunt dispositiones Caesaris et destitutae Aristoboli cupiditates noua quadam mutationum uarietate, ut tutior fuerit exul inter hostes, in uinculis captiuus, quam inter suos ciues 25 dominus in cubiculo, res in conuiuio. § 3 quo comperto Pompeius, quod Aristobolus in Iudaea recidiua sibi bella reparare temptauerit, etiam filium eius Alexandrum iugulari iussit suspectum nimis partes Caesarianas. Scipioni mandat. is oboediens pro tribunali statuit reum, ut species iudicii praetenderetur accusatoribus quoque adhibitis adque in eum qui Romanam rempublicam armis inquietasset sententia 30

XXII. § 2 cf. BI. I 182-184 § 3 cf. BI. I 185

8 cf. Sall. Iug. 5, 7

1 locum orto *M*² *a. c. m.* 3 suscipit *M*² *a. c. m.* 3 2 fisaelus *M*² *Z*, *V* *a. c. m.* 2 fisaelis *H* fasaelus *B*, *V* *p. c. m.* 2 phaselus *α* uocitati *H* Herodes] *de scripturis uocis* cf. *Praef.* 3 iosephus] *de orthographia uocis* in *Praefatione disputabitur* salomae *C* 4 amicitiae libri societate potentiam *B* *p. c.* 5 quia necessitudinem *om.* *H* 6 decertare *α*, *V* *p. c. m.* 2 7 praedicto-regi] eidem *α*, *V* *p. c. m.* 2 Karit. *M*² 8 deposito *M*² quos *M*² 10 teneretur *A* cum *om.* *α* 11 reditus *C* *a. c. m.* 2 uocaret *M*² *α*, *V* *p. c. m.* 2 aut *M*² 12 suspecta *B* *Z* *V* specie *α*, *V* *p. c. m.* 2 13 ces. *M*² *semper* et (x s. t m. 2) *M*² 15 imathiam (h s. l. m. 3) *M*² em. (s. thessalia dicitur) *Z* petit *H* *B* *Z* *C* *V* 16 aristob.] quem *add.* *B* quem magnus *add.* *Z* 18 flaminea *Z* flaminia *V* apiam *H* apamiam *A* 19 uel intercip. *om.* *A* 20 uinculis *Z* *α* *V* tribus *H* numeris *om.* *M*² 22 inf.] interfectus *A* imperfectum *B* *Z* *A* 23 adscribatur *H* elusae *A* 27 iudaeam *M*² *C* recidiba *M*² *a. c. m.* 3 repararet *M*² parare *H* praeparare *Z* temt.] parauerit *M*² temptauerat *B* *Z* *A* *V* temptauerat *C* 28 ni *** (mis. s. l.) *C* scipio gnei (e s. l.) *B*, *C* *V* scipio magni *Z* spici ognei (s. l. scipio guei) *A* mandatis uno uerbo (i ex a m. 3) *M*² mandauit his *H* Scipio Gnei mandatis editores 30 in] ad *M*² eum (e in ras. 3 litt. m. 2) *C*.

prolata, uti pro iuris potius auctoritate quam pro executione praecepti, more quo duces hostium, conuictus rebellionis securi percussus aestimaretur.

XXIII. Cognita utriusque nece Ptolomaeus, qui susceperat † Aristoboli germanos et uxorem Alexandriam, Philippionem filium suum in urbem Ascalonam
5 direxit, memoratos accersiturum. ille adueniens suscepit Antigonum adque eius sorores ut ad patrem deduceret; usu et consuetudine amoris igniculus obrepsit adulescenti ignoscendus profecto, si scirent tyranni ignoscere, adque alteram de sororibus accepit sibi in coniugii societatem. non tulit hoc Ptolomaeus pater et occiso filio nurum propriam sibi iunxit morum egregius censor, qui inexorata
10 damnaret in filio coniunctionem, ut ipse se parricidio et incesto contaminaret. Pompeio interfecto, qui dum arma Caesaris fugit spadoni Aegyptio caput suum amputandum praebuit, conuersae res. praebuit tamen ea patientia caput, qua tantorum populorum aliquotiens uictorem decebat, ut in illa uicti sorte exulis condicionem conspiciens, humanarum ludibrium uarietatum, gladio ceruicem
15 offerret, ab eo cui regnum dederat pro gratia mortem recepturus. post cuius necem mutatio facta plerisque ex familiaribus Magni amicitiam Caesaris expectantibus praecipueque Antipatro incredibilem in modum praedito ad omnium quos affectaret amicitiam. omnibus enim necessariae opes et maxime in proe-
20 efficiuntur.

XXIV. § 1 Etenim quia Ptolomaeus Aegypti rex fidem laeserat, ab ipso Caesare bellis grauissimis premebatur. Pergamenus Mitridates cum omni manu quam secum deduxerat, Pelusiatis repulsus obstaculis, in urbe Ascalone resederat desperato transitu et conatu irritum, nec se iam committere bello audebat locis
25 iniquioribus et impar uiribus. cui Antipater Arabas primo in auxilium adsciuit, deinde III milia Iudaeorum ualida manu et munita armis secum perduxit. commouit etiam Syriae potentes in adiumentum ipsius, Ptolomaeum qui habitaret in Libano et Iamblicum et Ptolomaeum alterum, quorum freti societate etiam alii populi ad bellum accensi sunt. quibus adiunctis uiribus fretus Mitridates
30 Pelusium accessit et, cum transitu prohiberetur, obsidionem adorsus est. quo

XXIV § 1 cf. BI. I 185-186 § 2 cf. BI. I 187 XXIV § 1 cf. BI. I 187-189

1 ut Z α 2 quo om. B ducis H, B p. c. conuinctus M² 2 rebelliones M² a. c. m. 3, H. 3 ptolome. semper M⁴ Aristoboli - Alexandriam. locus turbatus: fortasse Alexandri germanos et uxorem Aristoboli 4 filippionem M² filippionem B philippionem A suum suppl. mg. C ascalonam A 5 accersiturum M² a. c. m. 3 suscipit M² a. c. m. 3 Antigonum om. M² 6 obrepsit (obrepsit mg. m. 3) A 7 ignoscendos M², V a. c. m. 2 ignoscendum B profectui M² si om. M² ignoscere s. l. m. 3 A 8 in s. l. m. 2 C hoc om. α sed B Z A V 9 iuniunxit C a. c. adiunxit A 10 se s. l. C, om. A sese M² p. c. m. 2, H incestu A 12 tamen] add. cum Z 13 ut s. l. m. 2 M² in om. H exulisque B 14 condicione H B V conspiceres Z despiciens H B p. c., α dispiciens V human.] rerum human. B Z lud.] add. et B Z uarietatem B Z, V a. c. m. 2 15 gratiam C a. c. 16 mutuis C a. c. 17 omnes B Z, V a. c. m. 2 18 quorum B Z enim om. Z 19 apparentibus M² a. c. m. 3 necessitatibus α, V p. c. m. 2 adq.] add. ex C, V m. 2 caritiores (exp. ti) M². 21 aegi. ut saepe M² 22 pergaminus H Z pergamenis A a. c. mithridates H B V mitradates A 23 duxerat B a. c. urbem M² a. r. asscalone (as. in ras. m. 3) M² 24 desperato (o ex - a vel - u m. 3) M² desperatoque B Z se iam se B iam se H C V, B. p. r. se s. l. m. 3 A 25 primum A 27 in] et M² ipsius] et add. M² ptol.] pomeuum α pompeium V p. c. m. 2 habitabat A 28 iamblicum B iampublicum A p. c. m. 3 quorum alterum α fretis C 29 accensi sunt ad bell. A fretis M² mitridatis M² a. c. m. 3 mithridates B V. 30 pilus. M² a. c. m. 3 est om. H C V, s. l. B.

loci Antipater praeclarum militiae documentum dedit, siquidem resistantibus oppidanis, cum summa ui utrimque decerneretur, primus cum suis dirupta murorum parte, in qua ipse proeliabatur, urbem inrupit eamque cepit. § 2 nec tamen hic finis laboris adiumentique, sed etiam cum introrsum exercitus pergeret, et circa eam quae appellatur Oniae regio Iudae Aegyptii uellent resistere, 5 quo intercluderent iter, rursus Antipater non solum remouit proelium sed etiam ad exercitum iuuandum, quae necessaria forent usui humanitatis, ab ipsis qui arma contra parauerant ministrari effecit. unde Memphitae quoque animos a proelio reuocauerunt et se Mitridatis societati uolentes dedere. qui praeteregressus suspectiora, cum reliquis Aegyptiis conserendum ratus, liberioribus 10 quidem locis sed ualidioribus uiris regionis ipsius, cuius incolatus Iudaeorum exercitus appellabatur, strenue decertauit adeo ut praerupto sese periculo daret ac paene extinctus foret, nisi Antipater uidens totum in quo Mitridates erat dextrum cornu ab hoste urgueri, et alia quoque parte includi flumine, nec ullum effugium uiris, inruisset a cornu sinistro super eos qui Mitridatem cedentem 15 persequiebantur; quos eo usque insectatus est, donec omnis hostium populus extingueretur. eo proelio LXXX solos Antipater uiros de suis amisit, supra octingentos Mitridates, ita ut ipse praeter spem euaserit, adque haec uno momento clades sequuta. Antipater multis uulneribus corpore exceptis egregium uirtutis suae testimonium apud Caesarem inuenit, Mitridate praesertim non 20 solum suae absolutionis interprete sed etiam fortitudinis praedicatore. § 3 quibus egregie Caesar delectatus in honore Antipatrum, ut oportebat, inter amicos recepit. deinde ubi ea quae in Aegypto constituenda forent disposuit adque in Syriam processit, Romanae eum reipublicae honoribus adfectat, ateliam quoque contulit ceteraque ut probato sibi uiro gratiae suae pignora inperitiuit. Hyrcano 25 etiam summum sacerdotium de sententia Antipatri uolens firmauit.

XXV. § 1. Antigonus quoque in Syria Caesari occurrit, et quem uel patris deflere aerumnam conuenerat, ueneno per amicos Pompei interfecti, uel supplicium germani, quem Scipio summa crudelitate tamquam reum securi percusserat, inuidiae magis quam doloris partes exequabatur, ut Hyrcanum et 30 Antipatrum incubare alienis, quae sibi et fratribus suis per scelus erepta forent,

XXIV § 2 cf. Bl. I 190-192 § 3 cf. Bl. I 193-194, A I. XIV 137 XXV § 1 cf. Bl. I 195-196

1 loco B 2 oppidaneis M² H α decertaretur α, V p. c. m. 2 dirupta om. M² 3 eam-
que] ui add. α, V m. 2 4 introrsus α 5 appellabatur α ohiae H iudaeae B V, C p. c. iu-
deis Z aegypti C 6 proelio M² α. c. m. 3 7 usus α, V p. c. m. 2 8 contra arma H efficit
M² α. c. m. 3 fecit Z unde (u in ras. m. 3) M² memf. M² B Z. memph. α 9 mitridates (- is
m. 3) M² mithraditis H mithridatis B mitridati α 12 daret periculo Z periculo s. l. m. 2 C 13 mi-
tridatis M² mithridatis H mithridates B 14 dextrum H Z dextra V p. c. m. 2 cornu a cohorte
B Z, V α. c. m. 2 et] ex H B Z V, om. α claudi M² 15 uiris] add. nisi α 16 eos M² α. r.
est] sit α, V p. c. m. 2 17 octomilia A α. c. sup.] add. dictus Z super V 18 midridates M²
20 aput semper C 21 interpretem C praedictarem M² praedicatorem M² p. c. m. 3, C 22 hono-
rem B Z, V α. c. m. 2 antipater M² antipatrem A ut] quo α, V p. c. m. 2 24 adfecit (del.; s. l.
praefecit) B, Z α V telam (te in ras. m. 3) M² eliam H talentum (in mg. Al. athelium) B tanta Z
ad italiam α, V m. 2 in ras. 25 pignera B p. c., A 26 antipatris Z α, V p. c. m. 2 27 cae-
saria occupauit I' α. c. 28 delere M² pompeii Z. 29 percusserit α, V p. c. m. 2 30 inui-
diam M² exeq. sic M², C α. c. sequebatur A 31 inculcare (alt. c. s. l.) A. siui M² α. c. m. 3.

questu grauissimo coaceruaret, extorrem se factum habitationis paternae, terram
 in qua sit natus negari sibi, tamen suas iniurias tolerabiliores uideri, multo
 acerbiores illas quibus tota gens populi Iudaeorum ab Hyrcano et Antipatro
 afficeretur. eosque de bene gestis in Aegypto rebus uindicare gratiam, cum
 5 illud Mitridatis iuuandi munus non ex insita in Caesarem beniuolentia sedulitas
 ulla detulerit, sed ex Pompeianae conscientia societatis formido extorserit, ut
 esset offensionis obtentui. § 2 aduersus ea Antipater non uerborum referens uicem
 sed rerum adsertionem scidit uestem et nudus indumentorum, plenus uulnerum
 diloricato amictu offerens oculis circumstantium spectatae indicia uirtutis, en
 10 inquit, maliuolentiae meae in Caesarem testimonia, defendant reum, quae tamquam
 lumina animi micant. has ego cicatrices tibi Caesar uoluntatis internae obsides
 tribuo, haec ego fidei meae depono pignora et inscriptos cordis apices gero. si
 ciuibus non creditur, hostes interrogentur pro quo uulnera illa susceperim. quid
 in me aliud nisi fidem quam tibi deferrem persequerentur? at obiectat mihi
 15 Pompei gratiam; fateor Caesar me non homini sed nomini Romano amicum
 fuisse idque studuisse egregie, ut uestrae reipublicae mea officia inpendentur.
 militaui itaque non uni sed omnibus; fuerit mihi carus Pompeius, sed ante mihi
 ille coepit amicus esse quam Caesari esset inimicus. tuus ille gener erat et tu
 socer illius. cum esset in partibus Iudaeae, iuui ut Romanum imperatorem, non
 20 tamen ea pro illo quae pro te excepi uulnera. tibi impendi uades mortis et
 ictus telorum hostilium. quid mirum autem, si captiuus uulnerum decus nescit
 et fugitiuus fides quid sit ignorat? quid autem perpetuus hostis obiciat mihi
 nisi uestram amicitiam? mirum sane uidetur quod accusatum quemquam Ro-
 manos adeat Antigonus, quos bello soleat incessere, adque apud eos exutum se
 25 imperio queratur, cuius usum ac negotium non ad sui potentiam nec ad insigne
 domestieum sed ad lacescenda arma Romana et ulciscenda patris germanique
 exitia desiderauerit; ingratus salutis, tribunal Romanum non timeat sed audeat
 ultro incessere, cum sciat istic rebellionis suae consortem poenas luisse. § 3 ubi
 Antipater finem dicendi fecit, Caesar pronuntiat dignum magis sacerdotio Hyr-
 30 canum uideri, Antipatro autem detulit potestatis electionem. tum ille eundem
 arbitrum honoris et moderatorem expetens adque in eo qui honorem daret
 ponens mensuram honoris, astute satis et uerecundiae decus rettulit et incre-
 mentum potentiae. totius enim Iudaeae procurator factus est. sane poposcit, ut
 muros Iudaeae qui bello diruti fuerant exaedificaret, tantumque negotium datae

XXV. § 2 cf. BI. I 197-198 § 3 cf. BI. I 199-200

12 cf. Rom. 2, 15

1 coacerb. *M*² *H Z V*, *B a. c.* coaceruabat *α*, *V p. c. m. 2*, add. et *M*², (*s. l.*) *B* 5 sita *H*,
B a. c. sed utilitas (*exp. ti*) detul. ulla *A* 6 conscientia *om.* *A* conscientiae *V* offensionis *B*
 obtentus *M*² *B Z*. 8 uulneribus *H* 9 luricato *M*² dilubricato *H* amicto *M*² *a. c. m. 3*, *A a. c.*
 off.] ostendit *α*, *V p. c. m. 2* 10 maleuolentiae *M*² *a. c. m. 3* 12 ergo *M*² *a. r.* fide *M*² *a. c.*
 scriptos *C* scriptos *A*, *V p. c. m. 2* cordi *editt.* si u. uicibus *M*² *a. c. m. 3*, *H* si his uulneribus
 uel ciuibus *B* 13 hostis *α* interrogetur *α* rogentur *H* susciperim *M*² susciperem *Z* 14 aliut
saepius C obiectu *C m. 2 in ras.* obiectam *A* 15 non] add. ob *A a. c.* 17 pompegius *M*²
 18 esset *s. l. m. 3 A* 19 iudae *C a. c.* 20 excepi *mg. m. 3 A* 21 telorum add. excepi *M*²
H B Z V. 27 desiderauit *M*² *a. c. m. 2* salutis *M*² *Z* 28 stic *H C* sed] add. etiam *H B Z V*
 31 eum *Z* 32 uerecunde *H B* detulit *M*² tulit *B* 33 est] add. Antipater *editores* 34 reae-
 dificaret *B p. c.*, *Z*.

fidei securus et postulauit et impetrauit. eaque, ut moris erat Romanis imperatoribus, arbitrio Caesaris in Capitolio scripta sunt, quae insignia honoris Antipatro conferenda Caesar aestimauisset, ut et suae iustitiae et meritorum uiri posteritatis quoque cognitioni indicia extarent. § 4 prosecutus autem Caesarem Antipater ex Syria in Iudaeam flexit iter et primo quem Pompeius destruxerat murum in ueterem statum reformauit. deinde tumultus repressit conueniens singulos affectu parentis, nunc mollioribus monitis, nunc minis ut quae paeis essent potius quam belli sequenda arbitrarentur neue exasperarent animum regis, qui si inoffensus maneret, ciuem praestaret, si commoueretur, tyrannum exhiberet; etsi mitis esset natura Hyrcanus, cauere tamen ne eum contumelia exacerbarent; sibi quoque studium esse ut in medium consuleret pro sollicitudine pia, non pro potestate, sed si nouare aliqua temtarent, uindicandi animum sibi non defuturum. Romanorumque amicitiam potius quam dominationem experirentur. cui enim dubium fore ex amicis in arma erupturos, si eum cui regnum ipsi firmauerant cognouissent regno exutum? simul quia lenitudine ingenii tardiore Hyrcanum nouerat ad exsequendas publicorum munerum necessitates, filiis suis diuidendam tuendae regionis curam putauit, quod ille inpar tantae moli imperioque esset. Phasaelum itaque seniore ex liberis praesulem Hierosolymis et ducem militiae constituit. Herodem quoque minorem natu adque admodum adulescentem pari honore Galilaeae praefecit. qui ubi potestatem adeptus est, natura acrior ad obeunda negotia statim ingenio suo materiam inuenit.

XXVI. § 1 Laborabat enim Syria Ezechiae latronis incursionibus, quibus ille praedatoriae manus princeps totam infestabat prouinciam adque omnibus locis infensus aderat. quem correptum iugulari iussit multosque praedonum interemit. quod et maximam uirtutis gloriam peperit et uberem apud Syros gratiam. unde in urbibus ac uicis canentium uocibus celebrabatur, quasi qui pacem et quietem publicam multo post tempore reformauisset. excitabat hic sermo secundo plebis rumore aemulationem piam laudis fraternae, ut Phasaelus, iuniorem natu quem adaequare uirtute non poterat, adaequaret mentis benignitate, adlectis in primorum locum beniuolentia praestantioribus, qui seueritatem temperarent gratia. unde maximus honos Antipatro quasi parenti publico deferebatur, ipse tamen nihil de beniuolentia ac fide mutauit, qua obseruare Hyrcanum solitus erat. § 2 sed difficile est in prosperis inuidia carere. denique primo tacitus Hyrcanus ad iuuenum laudes uellicabatur, uehementius tamen eum quae praeclare gesta in

XV. § 4 cf. BI. I 201-204 XXVI § 1 cf. BI. I 204-207 § 2 cf. BI. I 208-209

1 et om. Z, α expostulauit Z α imperauit M² a. c. m. 3 erat] est H 2 sint C p. c. 3 ut s. l. H pr. et om. Z 4 condicioni (eras. bus) M², Z 9 inoffensum M² a. c. m. 3, H 10 natura s. l. m. 3 M hyrcanum M² a. c. m. 3 nec (c in ras.) C contumeliam M² a. r. 11 exaceruarent C 12 pro om. Z. uind.] add. aliquid eras M² sibi animum B 14 foret (t in ras. m. 3) M², B Z α, V p. c. m. 2 15 ipsi om M², s. l. B lenitate (s. uel lenitudine) B lenitudine α V tardiore M² 17 filiis suis om. M³ re**gionis B 18 phaselum M² p. c. m. 3, fase-lum H Z α V fase*lum B praesulem M² a. c. m. 3 19 natum M² 20 parili C p. c. 20 galile. M³ galilae C ubi] ut H. 22 etzechiae M² a. r. ezaecie H ezetiae V a. c. m. 2 incursi-bus α 23 manui B 24 infestus (s. uel infensus) B erat B 25 pepererit C a. c. unde om. M² 26 qui quasi B 27 formaret M² formauisset A secundum B p. c. 28 rumorem B fase-l. M² H Z A V fase*lus B phaselus C. scripturarum inconstantiam non amplius adnotabo 29 uirtutum M² a. c. m. 3 30 saeu. saepius C seuera (s. seueritatem) B 31 unde] et add. B unus H honor B Z A V 32 beniuolentiae fide M² 34 bellicabatur H B uilicabat (s. bellicabatur.) Z.

Herodis operibus ferebantur exasperabant, quem ultra leges Iudaeorum et priuati modum progressum uidebat, ut omnem sibi cum fratre ac patre uindicaret potentiam regemque exuerent omni honore, cui nihil praeter nomen resedisset, quod uacuum potestatis inanem speciem praeferret. denique inconsulto eo plurimos neci datos ac sine mandatis regalibus interfectos, quos lex patrum perire non sineret. unde oportere Herodem in causam uocari plerique aiebant, ut rationem daret, qua gratia uiolauerit legem, quae inauditos uetaret exitio dari; debere adsurgere Hyrcanum, uel hinc experiri, utrum regem an priuatum sese Herodes gerat. qui uocatus in iudicium nisi adesset, manifestum fore quo tanta eius insolentia adspirauisset. § 3 his adque huiusmodi regionum satellitum sermonibus Hyrcanus per inuidiam paulatim accendebatur, qui propiorem ignauiae pudorem increpitabant, quod regaliū negotiorum iure decesserit, transfusa in Antipatrum et liberos eius potestate, quos dominos constituerit licentia sibi regnandi inminuta. quibus excitus statuit Herodem iudicio suo non defore, purgaturum quae aduersus legem usurpata obiectarentur. Herodes tamenetsi in iudicium se uocatum indignaretur, tamen uel patris monitis uel consilio placidiore aduentabat praeoccupatis Galilaeae munitionibus, sed tamen neque inuidioso agmine ut bellum minari uideretur, nec iterum intuto praesidio ut salutem proderet. fultus quoque Sexti Caesaris erat adspirante sibi gratia, qui metuens ne quid iuueni insidiarum inrogaretur praescripserat Hyrcano mandatis seuerioribus, a iudicii grauioris periculo temperandum putaret. unde magis absolutionem iudicii Sexto detulit quam uoluntati, quamuis Hyrcanus, etsi insimulantibus cesserat ut eum in causam uocaret, uolens tamen absoluerit, quoniam seruare Herodem quam persequi malebat. § 4 sed ille inuenili calore iniuriam dolens, absolutionis ingratus perrexit ad Sextum proposito studio, ut si iterum uocaretur non oboediret, deditque obtrectantibus insimulandi locum. quamuis Hyrcanus non adsurgeret ad ultionem, cum uideret superiorem, recordatione tamen iniuriae, quae retractando alitur, excitus Herodes congregato exercitu petebat Hierosolyma, ut solueret omnem Hyrcani potestatem, ac paene effecerat, nisi a fratre infractus et patre impetus eius consenuisset rogantibus, ut insurrexisse satis putaret et minitatione uindictae modum poneret, abstineret tamen ab imperatoris exitio, sub quo non mediocrem adsequutus foret gratiam, ut tantam potestatem adipisceretur. laesum quidem uideri quod in iudicium uocatus sit, sed rursus affectum gratia quod absolutus. durum nimis si iniuriam persequatur et pro salute ingratus sit.

XXVI. § 3 cf. BI. I 210-211 (205) § 4 cf. BI. I 212, 214-215

2 uidebant B Z α V uindicare C a. c. m. 2 3 resederat α 4 quo M² 5 quod M², C a. c. m. 2 6 siniret M² a. c. m. 3 oporteret M² causa Z V plerique aiebant om. α adiebant M³ a. r. agebantur H agebant V a. c. m. 2 8 deberet M² a. r. hic H α, V p. c. m. 2 9 iudicio M² quod M² qua H 10 hisque huiusm. H eiusmodi (eius s. l. m. 2) C, A 11 propriorem B V, C p. c. m. 2 proprio (exp. alt. r) A pudore H A 12 regaliū M² a. c. m. 3 discessere H 13 liberos] filios B 14 heroden C 15 leges H B Z α, V p. e. m. 2 16 indignarentur M² a. r. 17 galile. M² saepe, hic C 18 perderet Z 20 serioribus M³ H seuer. (s. uel serioribus) B sermonibus Z ut ante a et se s. l. post a add. B iudiciis α 22 stimulantibus Z cesserit Z 23 tamen] tum V absolueret H heroden M² a. c. m. 3 24 mallebat C, B A a. c. iuuenali H B α. 27 ultionis M² a. c. m. 3 recordationem M² a. r., C V, A a. c. m. 2 tractando Z 28 excitatus M² a. r. 30 minationem M² ministrationis H 31 imponderet A tamen om. H 31 ads.] adeptus α adipiscerentur B 33 rursum B. 34 si s. l. M² ni si in. exesa rescripsit m. rec. C.

dubium deinde ancipitemque esse bellorum euentum, grauem quoque inuidiae sarcinam, cum imperatori suo arma inferat et ei, qui paterno eum affectu fouerit, saepius iuuerit, numquam laeserit, nisi cum malis consiliariis usus umbram ei excitauerit iniquitatis, qua se laesum arbitraretur.

XXVII. His et talibus fregere iuuenilem impetum bellumque intestinum a 5 Iudaea remotum, sed Romanorum internecioni transfusum adque in eos uersum, siquidem a Caecilio Basso Sextus Caesar dolo interemtus sit, et postea Iulius Caesar triennio et septem mensibus potestate functus perpetua, quia priuati habitum supergressus fuerat, in senatu graues poenas dedit Cassio Brutoque auctoribus. unde congregatis uiribus cum ultu ire Iulius adoptiuus patris exitium 10 adiuncto sibi Antonio destinauisset, quia maximam belli partem missis auxiliis Herodes iuuisse aestimaretur, totius Syriae eidem regendae mandata sollicitudo. quae res Antipatro causa letalis exitii fuit.

XXVIII. § 1 Timens enim Malichus Antipatri potentiam, quae uirtute Herodis cumulabatur, corrupto uno de regalibus ministeriis Antipatro uenenum parauit. 15 quo epoto post conuiuium statim moritur Antipater inpigro in ceteris ingenio et maxime quaerendo stabiliendoque Hyrcani imperio uir strenuus. § 2 tulit grauiter Herodes obitum patris commotoque exercitu ultorem pollicebatur, sed fraterno consilio reuocatus, ne bello intestino Iudaea inter Herodem et Malichum uexaretur, parato ad repugnandum et maxime dissimulante Malicho quod necis 20 Antipatris conscius foret, in aliud genus ultionis facile traductus est, ut satisfactione accepta, quod nulla fraude Malichi Antipater obisset, Hyrcanum ac Malichum Herodes ad cenam uocaret. § 3 et de sententia Cassi, qui etiam suis id negotii mandauerat ad obeundam ultionem directis, parati centuriones praepositique Romani exercitus uenientibus Hyrcano simul ac Malicho occurrere in 25 litore adque euaginatiis gladiis utrumque eorum circumstetere; solum tamen Malichum multis uulneribus confossum ac laniatum supremo exitio trucidauerunt. consternatus eo terrore Hyrcanus sensum amisit adque omni solutus uigore mentis et corporis corruit; paulisper tamen ubi sese recepit, interrogato Herode quis praecepisset Malichum occidi, ubi cognouit ex praepositis Cassi Romani 30 imperatoris iussu necatum, ilico respondit: Cassius ergo et mihi et patriae meae saluti fuit, qui utriusque insidiatorem peremit. sed hoc siue pro metu dixerit siue ita senserit Hyrcanus, haut liquido patet neque nostro iudicio definiri potest. § 4 insurrexerat Elichus, qui fraterna necessitudine Malichi mortem cuperet ulcisci,

XXVII cf. BI. I 215-216, 218, 225-226 XXVIII § 1 cf. BI. I 226 § 2 cf. BI. I 227-228, 233 § 3 cf. BI. I 233-235 § 4 cf. BI. I 236-237.

2 eum] cum *M*² *a. c. m.* 3 pater *A a. c. m.* 3. 4 fringere *M*² *a. c. m.* 3 iuuenilem *H* α *V*, *B a. c.* 6 sed] *add. in s. l. B* internecione *M*² *H* internicione *Z* α internecionem (*e alt. ex i*) *B* 7 cec. *M*² Sex.] VI *M*² dolo *s. l. m.* 3 *A* sit (*s. uel est*) *Z* 9 grauis *M*² *a. c. m.* 3 10 ultum *M*² *H B Z V* ultus α irae *M*² iri *B p. c.* filius *ante* Iulius *add. B* 13 causa *C m.* 2 *in ras.* laetalis *M*² *C* 14 mallicus *A* antipatris α, *V p. c. m.* 2 potentia *M*² *a. c. m.* 3 15 ministris *M*² *p. r., B Z* antipatrum *M*² *a. c. m.* 3 16 pote *Z, A p. c., V a. c. m.* 2, potato *B, A a. c.* post] *om. α* inter (*s. l.*) *A* 17 5-que *om. A* paterno α 18 reuocatur *H* 21 antipatri *H B Z, V a. c. m.* 2 facere *M*² est *om. H* 23 caen. saepius *C* cassii *H B Z* α 30 praepositi *H C* proposito (*e s. pr. o m.* 3) *A* cassi *om. M*² cassii *H B Z* α *V* 32 sed - ulcisci *mg. suppl. B* 33 asserit *C a. c.* assenserit *C p. c. m.* 2, *A* aut *M*² 34 elicus *H B Z V ut infra* 34 sed - hospitalitatis (*p. 20 l. 31*) *om. in chartula suppl. B*.

sed quia Herodem lacescere non audebat, fratrem ipsius Phasaelum pulsandum arbitrabatur. quo cognito Herodes mouere se cupiens retentus est corporis infirmitate. Elichus interea munitiones quasdam et praecipue Masadam inpositis praesidiis occupauerat. § 5 sed ubi Herodi refusus salutis uigor, recepit omnia ipsumque Elichum de munitione Masada obsecrantem dimisit. interpellauerat eius potentiam Antigonus Aristoboli adminiculante sibi Ptolomaeo socero, quos Herodis proelio fudit et eiecto Antigono Hierosolyma uictor reuertit. magna gratia etiam recentis triumpho et praecipue nouae coniunctionis. nam primo Dosis ei coniunx adhaeserat, ex qua Antipatrum suscepit filium; postea Mariamimen Alexandro Aristoboli filio genitam secundis sibi nuptiis copulauerat, Hyrcano proximam adque ob ea regali praeditam nobilitate. § 6 nec tamen inuidiam euasit, quod regnum praereptum ire Hyrcano adfectauerit. nam ubi bello Machedonico Caesar adque Antonius Cassium Brutosque oppressere uictoresque alter in Italiam regredi maturauit, alter in Syriam properandum credidit, legationibus plurimis adfluentibus conuenere ad Antonium Iudaeorum quique potiores adque in Bithyniam processere accusantes Herodem fratremque eius Phasaelum, eo quod ipsi uiolenter inuasa rerum omnium potestate, nomen solum Hyrcano ad speciem honoris dereliquissent. sed praesentia Herodis praeualuit et gratia, qui non mediocri pecunia sed muneribus opimis Antoni sibi animum deuinxerat. unde ne sermone quidem ullo praestrius ab Antonio euacuauit inuidiam aduersum se directae legationis. § 7 iterum centum fere uiri Iudaeorum Antiochiam adusque non minore spiritu accusatum profecti apud Daphnen offendere Antonium, iam totum Cleopatrae amoribus deditum adque eius libidini deseruientem, ibique arguere coeperunt intolerabilem fratrum potestatem. Messala contra refellebat adsistente Hyrcano et insolentiam gentis redarguebat, quae factione paucorum excitata suos detrectaret, alienos quaereret Hyrcanique iniuriam praetexeret, cum Hyrcanus quod ciuibus esset adcommodum praeoptauisset. cognitis itaque allegationibus partium interrogauit Hyrcanum Antonius, quos aptius praeesse arbitraretur. cuius affectu secundum Herodem ac fratrem eius conueniente, cum uoluntati suae responsa congruerent, delectatus admodum, quod erat fratribus paternae hospitalitatis copulatus necessitudine, quando cum Gabinio aduenientem in Iudaeam gratissime satis Antipater hospitio recepit multisque percoluit officiis, Herodem et Phasaelum tetrarchas ordinauit totiusque Iudaeae procuracionem agere praecepit. § 8 hinc quoque multiplicatus est numerus conquerentium; nam etsi alios

XXVIII. § 5 cf. BI. I 238-241 § 6 cf. BI. I 242 § 7 cf. BI. I 243-244 § 8 cf. BI. I 245-246

4 recepta *H B^s Z, V a. c. m. 2* 5 helichum *C mas.(madasam H)] add. herodis(es) M²*
H B^s Z V 6 sibi] *add. populo M² a. r.* 7 hierusolima *M²* 8 noua *H* 9 coniux *C V*
suscipit *M² a. c. m. 3* mariamen *H* 11 euasit] *ut add. α, V m. 2* 12 praeruptum *M²* praecep-
tum *B^s* iri *Z* hyrcano *om. B^s hyrcanum M²* macedonico *M² B^s Z macedonio H A* 13 brutum
quam *B^s* 16 bythiniam *M² V bithiniam H B^s Z byttiniam A, in C legi non potest* 17 inuasere
B^s Z potestate - sed *mg. suppl. M² m. 2* potestatem *M² p. c. m. 3, H a. c., B^s Z* ad] ac *Z* 18
praeualuit] *uerba potestate - sed hic inserta eras. M²* 19 antonii *M² p. c. m. 3, H B^s Z α V* 20 per-
stric. *B^s A, V p. c. m. 2* 22 non min. *om. M²* daf. *H Z α V* dagnem *M² dafnem B* 23 moribus *M²*
a. c. m. 2, A a. c. m. 3 seruientem *M² p. r., H* 24 miss. *M² a. c. m. 3* 25 adsistentem *V* 27
adcommodatum *B^s a. r., Z.* 28 antonium *C a. c. m. 2* 29 affectum *α V* conuenientem *α V*
31 fraternae *M²* cum] eum *H eum cum B Z* gauinio *M² H Z, B p. c. m. 2* adueniente *H Z*
iudea *H* grauissime *M²* 33 tetharcas (*h m. 3*) *M² thetrarchas C tetrarchas A* iudae *M²* 34
conquir. *M² B* conquaer. *C.*

legatorum custodia receperat, alios adfecerat contumelia, mille tamen postea legati, ad Antonium Tyro in urbe degentem facta in Hierosolymis seditione pergere praecepti, uoluntati ciuium non defuere. et quamuis grauiter esset in reclamantes uindicatum, rursus tamen perstrepere ausis, missus ab Antonio Tyriorum praeses, qui corriperet insolentiae reos, cum tam ipse quam etiam Herodes adque Hyrcanus quaererent, ne sibi grauissima supplicia patriaeque perturbationes et causas bellorum gignerent. § 9 ubi nihil profectum sed inrationabili contentione misceri omnia coepere, direxit armatos Antonius, a quibus alii caesi, plerique grauiter saucii, ab Hyrcano tamen aut sepulturae mortui aut medicinae qui potuerant euadere gratiam adepti, geminae humanitatis occasionem dedere, qua eius in ciues beniuolentia manifestaretur. ceteri quoque qui effugerant ita urbem exagitando exasperauerunt Antonium, ut etiam in eos quos uinctos tenebat suprema supplicia mandaret.

XXIX. § 1 Cesserat acerbitati insolentia, sed decurso fere biennio infuderat se Syriae Parthorum exercitus Pacoro regis filio et Barzafrane Persarum satrape barbarum agmen ductantibus. quibus stimulator accessit Lysanias Ptolomaei filius defuncto patre cui cognomentum Menneo fuit; exutus iam potestate per memoratum satrapen sollicitauit Pacorum promissis mille argenti talentis et quingentis mulieribus, ut Antigono regnum daret, Hyrcani solueret sacerdotium. Pacorus ministro regio partem equitatus dedit, quoniam ipse rebellionibus intra Syriam detinebatur, ut in Iudaeam transiret adque Antigono rem gereret, studium eius iuuaret § 2 sed hoc quoque parum processerat, nisi confligentibus aduersum se Iudaeis, Herode ac Phasaelo et contra Antigono ducibus, de sententia Antigoni propositum foret, ut Pacorum conciliatorem pacis reciperent. quod Phasaelus ingenii facilitate, obnitente Herode, probatum in tempore, mox sibi perniciosum expertus, cognouit natura barbaros esse infideles. § 3 nam missus ad Barzafranem quasi pacis exsecutorem et cum Hyrcano profectus occurrit satrapae astute satis uelanti insidias specie benignitatis. denique profecturis munera dabat et quemadmodum circumuenirentur dispositionibus suis constituebat. prosequabantur eos custodiae magis causa quam socii periculorum. deferebantur nuntii quod mille talentis Parthus redemptus foret ad exitium memoratorum. § 4 Ofellius quoque fugam suadebat, quod a Saramalla Syrorum ditissimo factionem eis paratam cognouerat. sed ne sic quidem adductus est Phasaelus relicto Hyrcano sibi consulere, uerum adorsus est satrapen grauibus contumeliis, quod pretio fidem proderet

XXVIII. § 9 cf. BI. I 246-247 XXIX § 1 cf. BI. I 248-250 § 2 cf. BI. I 254-255 § 3 cf. BI. I 255-257 (248) § 4 cf. BI. I 259-260

1 mille] ille *M*² illi *B* α, *V* *p. c. m.* 2 3 defuerunt *B* *Z* *C* *V* 4 clamantes *C* *a. c. m.* 2
 praestrepere *H* ausi sunt *Z* syrorum *M*² 5 tamen *C* 6 quaesierint *Z* 8 miseri *M*² *a. c. m.* 3
 coeperunt α, *V* *p. c. m.* 2 9 sauciati *B* α *V* 10 potuerunt *B* α germanae *M*² hu-
 militatis *Z* 12 iam *H* uictores *H* 13 suppr. *saepius* *M*² 14 decursu *M*² *A* *a. c. m.* 3 infun-
 derat *M*² *a. r.* se *om.* *H* add. *mg.* *C* sese *M*² *p. c. m.* 3 15 pagoro *M*² parcoro *H* *B* pachō.
semper α barzafrane (*pr. r s. l.*) *A* 16 lisantias (*pr. a m. 2*) *M*² lysaonias *Z* *V* lysamas *A* 17 cui
om. *M*² cognomento *M*² Menneo] neo α, *V* *p. r.* 18 satrapem *H* 19 daret regnum *B* hir-
 canis *M*² *a. r.* 20 pacosaus *M*² *a. c. m.* 3 intra] in *H*, *V* *a. c. m.* 2 23 ac *om.* *M*² 26 a
 barzafranem *H* α 27 paucis *C* *a. c.* executor esset *Z* executor α, *V* *p. r.* 30 magis custodiae α,
V *p. c. m.* 2 31 partus (u *in ras* *m.* 3) *M*² osellius *M*² offellius *H* *A* 32 saramala *C* saram
 mala *A* 33 nec *M*² *H* *Z* *A*, *V* *a. c.* 34 satrapam *B* pretio quod *A* *a. c. m.* 3 perdiderit *Z*.

plurisque pecuniam quam aequitatem duceret, amplius pro salute sese dare quam Antigonus pro regno adnumeraret. sed Persa fidem quam prodiderat periurio conciliare sibi nisus et suspicionem depellere haut multo post dolum patrauit. nam eo profecto ad Pacorum, quibus id negotii dederant, Phasaelum et Hyrcanum
 5 corripiunt execrationibus, quando aliud iam facere nequibant, ultu ire cupientes barbarorum periuria et perfidiam prodicionis. § 5 nec minus uini minister missus in Iudaeam dolis praetenderat ut caperet Herodem, sed illum iamdudum suspicantem insidias barbarorum grauis ad cauendum cura exercebat, seseque intra munitiones tenebat. nec simulatis a Pacoro mandatis, quibus de Phasaelo eiusque in-
 10 solentia fratrem conueniret, muros egredi et adloquiis hostium sese committendum putauit. § 6 cognitoque fratrem et Hyrcanum teneri noctu in Idumaeam suos praemisit adque ipse cum seruulis insequentes barbaros fudit. multisque caesis in Masadam sese properato contulit, grauiores tamen Parthis expertus Iudaeos, qui fugienti incubuerant, et suos quidem intra munitiones conposuit ultus sese
 15 de insequentibus. ipse autem relictis praesidiis, quae matri et fratribus iunioribus praesidio forent, in Arabicam Petram contendit. § 7 infudere se Persae Hierosolimis inruentes in fugientium domos. uersa omnia in rapinas bellum tumultus, eoque iniuria processit, ut regnum Antigono traderetur, Phasaelus quoque et Hyrcanus in potestate eius ad subeunda quae libitum foret consignarentur. ille autem
 20 tenere sese diutius nequiuit, sed continuo in Hyrcanum facto impetu aures eius dentibus suis abscidit, ne quando ulla rerum conuersione recursus ei pateret ad sacerdotium. summum enim sacerdotem immutilatum esse oportet, nec licere per legem liquet, ut mutilato corpore quisquam summo fungatur munere sacerdotii. § 8 Phasaelus adscitae sibi mortis celeritate contumeliam praeuertit, inliso ca-
 25 pite saxis quae forte occurrerant, dedignatus seruari ad ludibria uel iussu alieno mori, qui posset uinctus licet manibus et ferro negato exitum uitae inuenire. fuit tamen etiam alius de eo sermo huiusmodi, quod saucio Antigonus medicum adhibuerit, quo uenena uulneri tamquam medicamenta infunderentur. quilibet horum exitus principium habuit spiritus ferociore. addidisse alligatur in ultimis
 30 suis cum iam exhalaret spiritum, cognito quod Herodes uiueret et fuga paratas

XXIX § 5 cf. Bl. I 261 § 6 cf. Bl. I 262-267 § 7 cf. Bl. I 268-271 § 8 cf. Bl. I 271-272

8 cf. Sall. Hist. I 84 Maur. 26 cf. Sall. Cat. 55, 6

1 pluresque *M*² 2 sed] et *M*² quam] quae ut *M*² peiurio *C a. c. m. 2* 3 suspic.] *add.* omnem *H B Z C V* depelleret *M*² *A.* 4 perfecto *M*² *V* dederat *C a. c.* 5 facere aliut *C* iam *s. l. α* ultum ire *M*² *p. c. m. 3, α V* ultum iri *Z* 7 praetenderet *α* suspectantem *M*² *p. c. m. 3, H B Z α V* intra *om.* *Z* munitione *Z* 9 insolentiam *M*² insolentia* - infunderentur (*cf. l. 28*) in singula chartula addita praebet *B*^s 11 - que *suppl. m. 3 M*² idume. *M*² 13 masadam *M*² *α* massadam *V* expertos *M*² 15 iunioribus *s. l. Z* 16 arabicam *H* arabiam *B*^s infundere *B*^s *C* persae] per *α, V p. r.* hierosolimam *A.* 19 potestatem *M*² *p. c. m. 3, H B*^s *Z A V* potatem *C a. c. m. 2* sustinenda *M*² in *ras. m. 3* 20 hircano *M*² *a. c. m. 3* hyrcano *C a. c. m. 2, A* 21 rer.] iterum *M*² ad *suppl. mg. m. 2 M*² 22 immut.] incontaminatum mulatum (*ti s. **) *H.* 23 mutilato *M*² *H* summo *s. l. m. 2 V* fungeretur *C a. c., A* 25 occurrerent *B*^s dedignatur *C* iusso *M*² *a. c. m. 3* 26 uinctus *M*² *a. r.* uinctis *H B Z α V* licet uinctis *α* manibus *om α* necato *M*² necatus *A* 27 de eo *om. B*^s quo *C a. c.* adhiberit *C a. c.* 28 a quo *α* 29 exitus] *add.* fuerit eundem tamen *B* spiritu etiam ferociore (*exp.* etiam) *B* ferocioris *M*² *p. c. m. 3, H Z C V* alligatis *A* alligatus *C, A p. c.* 30 parata *M*².

insidias euaserit, cum gratia sese obire, qui superstitem relinqueret, qui sibi ultionem referret. § 9 Herodes autem properauit in Arabiam sperans se accepturum pecuniam, qua sola barbaricam inclinare posse crederet auaritiam, ut fratris redimeret captiuitatem ac si uel Arabem paternae inmemorem dilectionis uel referendis muneribus tenaciorem offenderet, aes mutuum posceret pretium redemtionis, pro quo oppignoraret redimendi filium, quem ad hos usus septennem puerum secum deduxerat. sed praeuentum est piae studium germanitatis morte Phasaeli et in uacuum Herodes tam sedulo fraterni studia muneris exsequebatur. prius tamen quam de morte fratris cognosceret, Bocchum Arabiae regem alienum repperit, quem amicum credebat. nam is fidem cum tempore mutauit, et iam adpropinquantem Arabiae finibus Herodem uetuit intrare, composito quod sibi Parthorum nuntiis insinuatum foret, ne profugum suum in regnum Arabiae recipiendum putaret bellicue grauissimi causam sibi gigneret. § 10 quibus offensus Herodes continuo rettulit, quae iustae commotionis dolor promserat, adque inde in Aegyptum conuertit. mox tamen Bocchum paenituit uiolatae gratiae missisque per quos reuocaretur, Herodes praeuerterat. cui ingresso regiones, quas Rinocori inhabitant, et de fratris interitu et de Hyrcani captiuitate, qui sub uinculis in Parthyenen ductus est, ueris indiciis manifestatum tantumque maeroris adsumtum, quantum depositum sollicitudinum, ut pro bello fugam pararet. denique Alexandriam summo studio contendit, adque ibi cum honore a Cleopatra susceptus, quod tanti nominis uirum ducem militiae suis expetendum partibus arbitraretur. unde posthabitis reginae petitionibus Romam enauigauit, minores procellas hiemis ratus perturbationesque Italiae conpertas, quam quos in Cleopatrae mobilitate grauiore omni naufragio fluctus perhorrescebat. § 11 denique inexpectatis uentorum flatibus profectus circa Pamphiliam periculum incidit, sed euasit tamen et mutato nauigio Brundisium prius adque inde Romam peruenit. ibi paternae amicitiae praerogatiua adiit Antonium deploratisque suis et domesticarum aerumnis necessitudinum, quibus in obsidione positus Romam precatum uenit, Antonium flexit adsumpta ex tanta rerum conuersione misericordia, quia rex dudum potentissimus et qui Romanae rei publicae saepius tulerit opem, repente ut naufragus et rerum omnium egeus auxiliique inops quod suis in periculo constitutis suppliciter inploret, exilio sedem mutauerit.

XXX. § 1 In quo etsi Antonius hospitalitatis gratia, quae sibi cum patre eius

XXIX § 9 cf. BL. I 274-276 § 10 cf. BL. I 277-279 § 11 cf. BL. I. 280-281
XXX § 1 cf. BL. I 282-285

32 cf. Verg. Georg. II 511

1 qui sup.] quia sup. *H B Z α V.* 3 barbarica *M²* inclinari *H B Z C V, A p. c.* credebat *A* fratris] ff *M²* fratres *A* 4 redemeret *M²* captiuitate *M² p. r.* 5 posceret *add.* ad *Z* redem. pret. *A* 6 oppigneraret *H B α* redimendis *M²* septennem *M² C* 8 exequatur *M²* 9 boc- cum *M²* bochum *A ut infra* 10 repe. *C* 11 heroden *M² a. c. m. 3, H V* 14 iuste *C* pres- serat *del.* (*s. uel promps.*) *B* promiss. *H, C a. c., A* 15 aegyptom *M²* 16 preuertit (*s. uel terat*) *B* rinoceri *M² Z* rinochori *B α V* 18 parthyenen *M²* parthenen *B Z C* parthyenen *I'* parten (*s. y m. 3*) *A* memoris *M²* 20 cleopatra *M²* cleoparata *H a. c.* 22 unde *om. α* Roma *M² a. c. m. 2* na- uigauit *V a. c. m. 2* 23 proturbationesq. *A* 24 omnia naufragia *M²* 25 profectos *M²* phampi. *C* 26 brundisium *Z* amic. pat. *α* 27 praerog. (*s. praemissa gratia dicitur*) *Z* 28 positus] *add.* auxilium *exp. B* uenit *om. I'* uenerit *M² p. c. m. 3, Z α. (mg.) V m. 2* uenerat *B* 29 conuersione *C a. c.* quia] quod *α, V p. c. m. 2* 31 aegens *C* 32 simpliciter *A*

Antipatro fuerat, propense inclinaretur, maximeque quod idem eum tetrarchen
 faciens regno praedestinatum reliquerat, Caesar tamen beniuolentia naturali
 effusior et toleratam in Aegypto Antipatri militiam omnibus patris sui Caesaris
 proeliis et hospitalem coniunctionem tamquam renouatis gratiae pignoribus ca-
 5 riora habebat. suspectabat tamen uersutum ingenium regis, non aequo et bono
 sed negotiorum suorum utilitatibus praue intentum. senatus adeundi data copia,
 apud quem Messala et Atratino adstruentibus paterna bene gesta, ipsius quoque
 Herodis officia erga Romanam rempublicam, patrum auctoritate decretum est,
 utile Romano imperio regnum Herodis uideri, quod, adstipulante Antonio, bello
 10 aduersus Parthos gerendo adiungi Romanis memorati regis societatem condu-
 ceret. dimisso senatu Caesar adque Antonius et Herodes pariter egressi curia
 prosequentibus magistratuum officiis deducuntur, primoque die, quo regnum
 Herodi senatus consulto delatum foret, Antonius adornat conuiuium regemque
 inuitat. § 2 eodem fere tempore Iosephus frater Herodis aquae inopia fugam in
 15 noctem composuerat, sed tanta subito uis pluuiarum terram infudit, ut omnes
 impleret ductus aquarum. itaque reuocato transfugio, quod ad gentem Arabum
 parabat, obsidentis Antigoni copias partim insidiis partim congressione adque
 aperto proelio fudit. sed et ipse plerumque aduerso exitu sese in castrum recepit.
 § 3 et iam Herodes ex Italia in urbe Syriae Ptolomaide inprouisus aderat, propereque
 20 egressus nauigio cum ingenti manu ciuium et peregrinorum Antigonum petebat
 occurrentibus sibi Ventidio et Silone ducibus militiae Romanae, quos Antonius
 deducendo Herodi adesse praeceperat. eos Dellius in hos usus directus ab Antonio
 licet abhorrente studio, quod utrumque eorum Antigonus pretio auerterat,
 specie tamen, de proximo conuenire suaserat, siquidem in proximis urbibus ob
 25 reprimendos belli Parthici tumultus Ventidius immorabatur, Silon autem intra
 Iudaeam positus aperta cum Antigono societate pecuniam conficiebat. nec tamen
 Herodes auxilio egebat, cui praeter paucos Galilaeorum uniuersi adhaeserant,
 et quia propositum erat ut de Masada suos quamprimum eriperet obsidioni,
 Iopen in medio positam pugnando cepit, aduersariorum manu refertam, ne ad
 30 ulteriora progressus hostem a tergo relinqueret, et quamuis iter eius Antigonus
 impedire cuperet, tamen facili negotio Masadam recepit suosque exemit periculo.
 § 4 dein profectus Hierosolyma cum omnia fecisset ne pugnandi haberet neces-

XXX. § 2 cf. BI. I 286 287 § 3 cf. BI. I 288-294 § 4 cf. BI. I 294-296

15 cf. Sall. Hist. I 42 M

1 id. eum] idumeae eum B idumeam Z tetharchen Z V thetrarcem C tethrarcem (alt. h. s. c.) A
 2 praedist. M² 3 antipatris α, V p. c. m. 2 4 ospit. M² pigneribus B α, V p. c. m. 2 7 et
 atrat. adstruent. in linea et s. m. 2 add. cum uacuis esset locus 5 litteris M² 8 auctoritate om. M²
 a. c. m. 2 9 adstip. ant. fort. in l. 8 post rempublicam colloca 10 generando M² 11 senato M²
 a. c. m. 3 13 herodes M² a. c. m. 3, A a. c. herodis C, A p. c. antonius om V a. c. m. 2 14 fere
 suppl. m. 2 B fore M² C aq.] atque M² 15 infundit B a. c. 16 replet H B Z α V ara-
 bam α 17 obsidentes Z A V antigoni suppl. m. 2 V 18 et om. α exitu] impetu C, V p. c.
 m. 2 aduersum impetum A 19 ptholomaidam Z ptholomaidem V tholomeidae A 21 uenditio α V
 sylone C 22 praeparat M² a. c. m. 3 deillius B a. r. directos M² p. c. m. 3, H 23 abhor-
 rentes H B 24 tam,] parendi add. B proxime M² H ob om. α 25 reprimendi M² H Z I,
 B a. c. opprimendi α uenditius α V sydon C. 26 atigono M² 27 herodis B a. c., α agebat C
 galile. saepius M² 29 posita M² inpugnando Z V caepit C 32 deinde H Z V dehinc α, V
 p. c. m. 2 hierosolima M² a. c. m. 3.

sitatem, adserens se pro ciuibus aduersus rebellionem, non aduersum suos proelium recepis-
 se, lacessitus ab Antigoni fautoribus sagittis et leuioribus spiculi de muro sibi obstrepentes fugere coegit. § 5 nec ulla fuisset uictoriae mora, ni dux
 Romani agminis Silon subornasset milites, qui de inopia querellam expromerent,
 uastaque omnia circa muros difficultatemque utensilium et angustias alimento- 5
 rum praetenderent et iam tempus adesse quo ad hiberna eos concedere oporteret,
 rupturos imperium minarentur, nisi adquietum foret. iamque seditio conualuerat,
 nisi Herodes centurionibus pariter ac militibus Romanis medium se offerens
 orauisset, ne desererent eum, quem Caesar et Antonius senatus quoque tuendum
 commiserant, cum praesertim nihil defuturum usibus polliceretur. et completa 10
 oratione in regionem egressus subito rerum omnium abundantiam exercitui
 suppeditari fecit, ut nulla Siloni superesset causatio. § 6 et inde erectis uniuersorum
 animis cum duobus milibus peditum et quingentis equitibus Idumaeam recepit,
 quieto iam Romanorum agmine adque in hibernis locato. dux facti Iosephus
 leuiori electus negotio, ne quid aduersus Antigonom maiore periculo usurpandum 15
 arbitraretur. § 7 ipse autem suos ex Masada translatos cum in Samaria prouisis
 quae munimento et usui fore crederet constituisset, glaciali hieme et repletis
 niue locis omnibus praeueniens aduentus sui nuntium Sepphorim prisco uoci-
 tatam nomine, quam Diocaesariam postea nuncupauerunt, sine ullo ingressus
 proelio reficiendis, quos hiemales pruinae adque asperiora gelu itinera fatigaue- 20
 rant, oportunam existimauit; erat enim illic et alimentorum multa copia. ubi
 refectis cibo et statua interpositione militibus aduersum latrones proelium ado-
 riundum putauit, qui totam percurrentes regionem non minore quam bellica
 incursione locorum incolas adtriuere. itaque primo partem quamdam equitum
 et peditum in uicum Arbelam praemisit et ipse cum reliqua manu post XL dies 25
 adfuit. nec tamen exercitus specie territi latrones. sed cum armis occurrendum
 rati praeferebant disciplinam bellicam et latronum audaciam. conflictu habito
 cessit cornu Herodis sinistrum, sed cito reparauit Herodes et adhibitis adiumentis
 suos statuit, insequentes perculit adque infregit impetus eorum. § 8 qui comminus
 pugnantem Herodem pati nequiuerit, declinantesquè usque ad Iordanem secutus 30
 neci tradidit. reliqui omnes supra fluuium dispersi, ut omni incursionum metu
 Galilaea absolueretur residentibus tantummodo, qui se latebris recondentes ac
 uelut infodientes speluncis uictoriam morabantur. § 9 erant autem in praerupto

XXX § 5 cf. Bl. I 297-299 § 6 cf. Bl. I 303 § 7 cf. Bl. I 303-307 § 8 cf. Bl. I 306-307 § 9 cf. Bl. I 310-313

3 obstrepentibus α, V p. c. m. 2 coepit α, V p. c. m. 2 fuisse C. nisi H Z dux ex M² α. r.
 4 agm.] exercitus B sylon α quaerell. hic M² er. alt. 1 exponerent H 5 uastataque
 H B Z α, V p. c. m. 2 6 adesset M² α. r. quod C α. c., A 7 ni sibi B α. c. m. 2, C V ne
 sibi Z 9 tuendum] add. sibi V defuturo M², A α. c. 11 regione gressus M² habund. M² B Z
 A V 12 sylohi C causatio (s. acusatio m. 2) B et inde) deinde α, V p. c. m. 2 eritis M²
 13 mil.] add. et eras. M² 14 facto M² 15 leuiore M² effectus M² 16 madasa H samariam α.
 17 constitu. suppl. m. 2 C 18 nuntios (o iu ras.) B, Z nuntius B p. e., V α. c. m. 2 seffore M²
 sefforim H B A seffarim Z seffurim V sepporim C 19 diucesariam (e ex i alt. m. 3) M², A
 20 hiemalis M² H oportuna M² illic] add. exaestimauit exp. M² 22 cybo M² adoriendum α
 27 ratio M² audantiam H conflictu M² α. c. m. 3 28 herodes s. l. B. 30 iordanem α 32 re-
 condentes suppl. m. 2 V 33 praerupta M².

montium, concauis saxorum latibulis, inhorrentes specus inter scrupeas rupes
inuio undique et impossibili nisi locorum incolis accessu, qui transuersariis se-
mitis et angustis callibus, quibus solis adiri solerent periculi usu, aduersus peri-
culum deprehendendi tutiores forent. caeci intus antrorum recessus, quorum in
5 fronte petra usque ad profundas congregationes aquarum uelut quodam conti-
nenti iugo prominens, spem adeundi excluderet lubrico undique situ, de supercilio
montium cadentibus aquis et amnium cursu fragoso, ut praecipitium fluentorum
ruina et saxum inminens charadris plus terroris daret. denique aliquamdiu rex
incerto haesit non reperiens quemadmodum naturam uinceret, postea uero
10 huiusmodi commento usus, ut in modum arcarum machinato munimine ualidis-
simos quosque includeret in ipsa spelaeorum ora armatos retinaculis quibusdam
deposuit, qui facile inermos caedere et cum omnibus necessitudinibus et gene-
ratione interficere coeperunt ac si qui resistere auderent, eos iniecto igni exurere.
nullus pietati locus, quin etiam uolens Herodes plerosque eripere neci adque ad
15 se confugiendi fiduciam dare auertit magis, ita ut nullus uoluntarius Herodi
adiungeretur et si qui ui adigebantur mortem praeferrerent captiuati. denique
unus de senioribus, cui septem filii uxorque adessent, quorum saluti consulere
posset, omnes eos tali occidit modo. singulos quosque progredi iubens ipse in
ingressu stetit et procedentem de filiis interficiebat. aspiciens Herodes tam
20 triste facinus ac miserabile, paterna praestrius necessitudine, arcebat manu et
uerbis rogabat, ut parceret liberis inpunitatem pollicens. at ille hautquaquam
illis inflexus uocibus adque insuper regi conuiciatus supra filios et uxorem per-
emit, praecipitatis ex alto cadaueribus filiorum ad ultimum semetipsum in pro-
fundum praecipitem dedit. § 10 perterritus his Antigonus, quod tam facile Herodis
25 latronum multitudinem locorumque superasset difficultatem, ipsius quidem prae-
sentiam declinauit, sed conuertit se ad Ptolomaeum, quem Herodes parti exercitus
praefecerat, et uir ad furta belli peridoneus per eos, quibus mos erat turbare
Galilaeam, inproviso impetu Ptolomaeum iugulari coegit. Iosephum quoque
fratrem Herodis, germano in aliis occupato partibus, inpigre repugnantem cum
30 militibus Romanis, qui in adiumentum eius temere collecti aduenerant, deleuit.
nec tanto contentus triumpho addidit etiam uictoriae grauem in defunctum
contumeliam, ut absciso capite relinqueretur, pro quo Ferora frater peremti
L talenta optulit nec impetrauit. qua uictoria rursus in Antigonum plurimorum

XXX. § 10 cf. BI. I 315 § 11 cf. BI. I 323-324 § 12 cf. BI. I 325-326

5 cf. Gen. I, 10 27 cf. Sall. Hist. I 112 Maur.

1 rupes scrupeas Z 3 collibus M² Z usu] add. ut B Z adu. peric. suppl. m. 2 V 4 de-
pr(a)ehendi M² H A depraehendendi C 5 petras M² congre. M² a. c. m. 3 7 omnium M² B Z
cursus M² ut] aut B p. c. 8 et] aut B. p. c. caradis M² chararis B a. c. m. rec. chariptis
(s. alii charadris m. 2) Z charybdis α, V p. c. m. 2 rex] add. in Z m. 2, V 9 repp. M² 10 ut
om. α archarum M² a. r. 12 inermes B inermes Z a V caederent α, V p. c. m. 2 13 coe-
perant M² a. c. m. 3 exusserit M² exureret p. c. m. 3 exurerent α V 14 pietatis H 15 fu-
giendi M² 16 si suppl. m. 2 Z 17 filii C 19 procedente M² a. c. m. 3 tam] quam M²
20 perstrictus α 21 at] ad C nequaquam A 22 ullis H B Z α V pere.] add. et α, V m. 2
23 praecipitatisque B 25 multitudinum M² a. c. m. 3 26 exercitu M² 29 pugnante C V
pugnante A 31 etiam om. α. 32 ferora] uero A fratre M² 33 imper. M² a. c. m. 2.

intra Galilaeam studia conuersa renouata belli negotia. § 13 Antiochiam Herodes contenderat; illic amoeno satis loco quem Daphnen uocitant requiescebat, ubi accepto germani necis nuntio paulisper ingemens passioni maerorem distulit, uindictam parauit. non tulit Antigonus furem dolorem, sed se intra munitiones recondit. § 14 inrupit Herodes, ut persequeretur tanti facinoris auctores, et 5 facile occurrentia auertit agmina. erat multorum nex plurimà, obstructae uiae iacentium cadaueribus, ut itinera ipsa peremtorum funeribus replerentur. peractum esset proelium omnibus fuga uersis, si Herodes Hierosolyma protinus dirigendum iter aestimauisset. abiecerat Antigonus hastas, ultimum supplicium pertimescebat. § 15 confusi omnes metu adeo ut, cum asperitate hiemis reuocatus a 10 persequendo esset Herodes et armis depositis balineum esset ingressus uno comitatus seruulo, occurrerent ei III uiri dstrictis mucronibus, deinde plures, qui fugissent de proelio latibula quaerentes; hi uiso rege turbati metu pertransiere adque ad exitum balinei festinauerunt, ut possent euadere: qui potuerant necem regis patrare bellumque absolvere: denique nemo fuit qui fugientes corripere. 15 unde coniciens Herodes, quanta hostibus formido inesset, incubuit proelio et Pappum ducem ipsum aduersi agminis interfecit adque eius abscidi caput iussit, quod ab eo frater regis Iosephus interemtus foret.

§ 13 cf. Bl. I 328-329 (339) § 14 cf. Bl. I 336-339 § 15 cf. Bl. I 340-342

1 renouataque B Z antiocia M² a. c. m. 3 2 amoenus - locus M² dafne M² daphnen cet. 3 ingemescens A V, C p. c. m. 2 4 dolore M² p. r., Z, B V a. c. m. 2 se om. M² B munitiones] add. sese B munitionem M² p. c. m. 3 5 inruit H Z α V prosequeretur A fauctores B actores Z a. c. m. 2 6 auertit] add. deuicitque B erant α nex] ex M² α 8 esse C a. c. hierosolima M² 9 aestimans; sed M² 11 balneum B, (s. uel balneatum m 2) Z esset (s. uel isset m. 2) Z ingressus om. Z 12 occurrentes M² Z occurrent H, C a. c. occurrerunt B ei om. M² Z pertransire M² H pertransirunt V pertransierunt α 14 exitus α, V p. c. m. 2 balnei M² Z poterant Z 15 absolute uincere Z, V a. c. m. 2 16 quanta] add. in Z 17 pampum C, V p. c. m. 2 papum A.

